

ESNAF KURYELERİN HUKUKİ STATÜSÜ

Sena DEMİR*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Arş. Gör., TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı.

E-posta: sendemir@etu.edu.tr

ORCID: 0009-0002-4048-1921

Makale Geliş Tarihi: 15 Ağustos 2025

Makale Kabul Tarihi: 12 Aralık 2025

ESNAF KURYELERİN HUKUKİ STATÜSÜ

ÖZ

Son yıllarda dijital platformlar aracılığıyla sunulan kargo ve kurye hizmetlerinde önemli bir dönüşüm yaşanmaktadır. Bu dönüşümün en dikkat çekici örneklerinden biri *esnaf kurye* modeliyle çalışan kuryelerdir. Esnaf kuryelerle akdedilen sözleşmelerde ifa edilen edimlerin gerçek niteliği ile sözleşmenin adlandırılması arasındaki uyumsuzluk dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı da esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasında kurulan sözleşmenin gerçek hukuki niteliğini ve esnaf kuryelerin hukuki statüsünü belirlemektir. Çalışmamızın amacı doğrultusunda, öncelikle platform ve dijital platform kavramı tanımlanacak ve esnaf kuryelerin dijital platform çalışanı olup olmadığı ortaya konulacaktır. Bu itibarla, esnaf kuryelerin çalışma düzeni ayrıntılı biçimde analiz edilecek, erişilebilen örnek sözleşme metinleri incelenerek taraf iradelerinin hangi sözleşmeye ilişkin hükümler çerçevesinde şekillendiği ve bu sözleşmelerin uygulamadaki yansımaları somutlaştırılacaktır. Çalışmanın son bölümünde; esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasında kurulan sözleşmenin hukuki niteliği değerlendirilecek, esnaf kuryelerin hukuki statüsü Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve İş Kanunu çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Esnaf kurye, iş sözleşmesi, dijital hizmet platformları, eser sözleşmesi, bağımlılık.

LEGAL STATUS OF SELF-EMPLOYED COURIER

ABSTRACT

In recent years, a significant transformation has occurred in cargo and courier services offered through digital platforms. One of the most striking examples of this transformation is couriers working under *the self-employed courier* model. In contracts concluded with self-employed couriers, there is a notable inconsistency between the actual nature of the performed services and the formal designation of the contract.

The aim of this study is to determine the actual legal nature of the contracts established between self-employed couriers and digital platforms, as well as to clarify the legal status of self-employed couriers. In line with this objective, the concepts of *platform* and *digital platform* will first be defined, and it will be examined whether self-employed couriers can be considered digital platform workers. Accordingly, the working conditions of self-employed couriers will be analyzed in detail; accessible sample contract texts will be reviewed to illustrate under which contractual provisions the parties' intentions are shaped and how these contracts are reflected in practice.

In the final part of the study, the legal nature of the contracts concluded between self-employed couriers and digital platforms will be evaluated; and the legal status of self-employed couriers will be addressed within the framework of the Turkish Code of Obligations, the Turkish Commercial Code, and the Labor Law.

Keywords: Self-employed courier, employment contract, digital service platforms, contract of work, dependency.

GİRİŞ

Son yıllarda dijitalleşmenin etkisiyle birlikte, özellikle dijital platformlar üzerinden iş gören kişilerle, çalışmamız özelinde ise esnaf kuryelerle kurulan sözleşmelerde tarafların yerine getirdikleri edimlerin niteliği ile bu sözleşmelerin taraflarca adlandırılması arasında uyumsuzluk ortaya çıktığı görülmektedir. Çalışmamız kapsamında esnaf kuryelerle akdedilen bu sözleşmelerde çoğu zaman bağımsızlık vurgusu yapılmakta, ancak sözleşme hükümleri ve uygulamadaki işleyiş birlikte değerlendirildiğinde bağımlılık unsurunun bulunup bulunmadığı sorusu ortaya çıkmaktadır.

Dijital platformlar üzerinden sipariş alan ve dijital uygulamalar aracılığıyla takip edilen, geleneksel çalışma modelinden farklı bir şekilde çalışan esnaf kuryelerin çalışma modelinin ortaya konulması, esnaf kuryelere ilişkin sorunların çözülmesi açısından önemlidir. Bu çerçevede, esnaf kuryelik faaliyeti kapsamında yürütülen işin niteliği, somut olay özelinde esnaf ya da tacir sıfatlarının kazanılıp kazanılmadığı yönünden ayrı bir değerlendirmeyi de gerekli kılmaktadır. Zira esnaf kuryelerin hukuki statüsünün doğru şekilde belirlenmesi, bu kişilere hangi mevzuat hükümlerinin uygulanacağı, hangi haklardan yararlanabilecekleri ve hangi yükümlülöklere tabi olacakları gibi temel soruların yanıtlanabilmesi açısından belirleyici olacaktır. Ayrıca kuryeler ile platformlar arasında akdedilen sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda görevli yargı merciinin hangi mahkeme olduğu ve dava şartı arabuluculuğa başvuru zorunluluğunun bulunup bulunmadığı gibi hususlar da doğrudan taraflar arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine göre belirlenecektir.

Bu çalışmanın amacı, esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasında kurulan sözleşmenin hukuki niteliğini ve esnaf kuryelerin hukuki statüsünü belirlemektir. Çalışmamızın amacı doğrultusunda, öncelikle platform ve dijital platform kavramı tanımlanacak ve esnaf kuryelerin dijital platform çalışanı olup olmadığı ortaya konulacaktır. Bu itibarla, esnaf kuryelerin çalışma düzeni ayrıntılı biçimde analiz edilecek, erişilebilen örnek sözleşme metinleri incelenerek taraf iradelerinin hangi sözleşmeye ilişkin hükümler çerçevesinde şekillendiğı ve bu sözleşmelerin uygulamadaki yansımaları somutlaştırılacaktır. Çalışmanın son bölümünde, esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasında kurulan sözleşmenin hukuki niteliğı değerlendirilecek; esnaf kuryelerin hukuki statüsü Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve İş Kanunu çerçevesinde ele alınacaktır. Söz konusu ilişkinin eser sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi veya iş sözleşmesi niteliğı taşıyıp taşımadığı;

her bir sözleşme tipinin asli unsurları ışığında ortaya konulacak, yabancı hukuk sistemlerindeki benzer ilişkilere ve bu alandaki baskın eğilimlere de kısaca yer verilecektir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. PLATFORM KAVRAMI

Mal, hizmet veya yazılımların, internet üzerinden bağımsız kişiler arasında ücretli ya da ücretsiz olarak paylaşılmasına olanak sağlayan dijital ortamlar platform olarak adlandırılmaktadır.^[1] Bu paylaşım süreci; platform sağlayıcısı, hizmet/ mal sağlayıcısı ve bunları talep eden müşteriler olmak üzere üç aktörden oluşmaktadır.^[2] Platform sağlayıcısının temel işlevi, sahip olduğu altyapı sayesinde arz ve talep sahiplerini bir araya getirerek sürece etkin biçimde aracılık etmektir.^[3] Her platformun kendine özgü bir amacı ve yapılanma biçimi bulunmaktadır. Dolayısıyla platformlara ilişkin tek ve genel geçer bir standart belirlemek mümkün değildir.^[4] Çalışmamız kapsamında ürün platformları ve hizmet platformları önem arz etmektedir. Ürün platformları,

-
- [1] Ali Nazım Sözer, “Hizmet (Emek) Platformlarının ve Çalışanlarının Hukuki Konumu (İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme)”, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi* 18, no. 71, (2021), 977; Erbil Beytar, “Platform Çalışması: Çalışan Statüsünün Belirlenmesi Sorunu”, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, no. 1, (2023), 241; Nil Belgin Boyacı, “Dijital Emek Platformları ve Sendikaları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2020), 3.
- [2] Naime Nur, Günbattı: Konum Tabanlı Dijital Platform Çalışanlarının Temel Hakları, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2023), 17; Doğukan Küçük, Türk İş Hukuku Bakımından Platform Çalışanları, (Ankara: Adalet Yayınları, 2023), 23-4; Dilek Dulay Yangın, “Endüstri 4.0, Dijitalleşme ve İş Hukukunun Geleceği-Dijital Platformların Ortaya Çıkardığı Hukuki İlişkiler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *İstanbul Hukuk Mecmuası* 87, no. 3, (2020), 1220.
- [3] Gaye Baycık, Orhan Ersun Civan, Hazal Tolu Yılmaz ve Berrin Bosna, “Platform Çalışanlarını Yasal Güvenceye Kavuşturmak: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no. 1, (2021), 716.
- [4] Sözer, Hizmet Platformları, 988.

maddi^[5] veya maddi olmayan malların^[6] satışı ya da kiralanması amacını taşımaktadır.^[7] *Amazon.com*, Trendyol, Sahibinden.com, Hepsiburada gibi platformlar maddi malların; *Google Play Store* ve *App Store* gibi platformlar ise maddi olmayan malların satışına yönelik faaliyet gösterir.^[8] Hizmet (emek) platformları ise dijital ortamda hizmet sunumunu mümkün kılan ve genellikle bağımsız çalışanlarla (freelancer, esnaf vb.) hizmet almak isteyen kişilerle buluşturan platformlardır.^[9] Bu tür platformlarda sunulan hizmetler, genellikle fiziksel ya da dijital emek ürünü olup taşıma, temizlik, onarım, yazılım geliştirme, tasarım, içerik üretimi gibi çok çeşitli alanlara yayılabilir. Uber, Glovo, Deliveroo, Upwork, Armut, Trendyol Go gibi platformların hizmet platformlarına örnek gösterilebilmesi mümkündür.^[10] Yapılan bu sınıflandırma kapsamında, özellikle emek platformlarında iş gören kişiler ile platform arasında kurulan sözleşmelerin hukuki niteliğinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

B. HİZMET (EMEK) PLATFORMLARI

Dijital hizmet platformları, çalışanların sunduğu işgücü ile talep edenleri eş zamanlı olarak bir araya getiren hizmet sunmaktadır.^[11] Bu platformlarda,

HAKEMLİ

-
- [5] Maddi mallar gözle görülüp elle tutulabilen şeylerdir. Maddi mallara hukukta “eşya” adı verilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz.; Sinan Sami Akkurt, Kemal Erdoğan ve Hüseyin Tokat, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*, 5. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 97.
- [6] Maddi olmayan mallar ise fikir, zekâ ve düşünce ürünü olan mallardır. Bunlar fikir ve/veya sanat eseri ya da patent tabiriyle ifade edilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz.; Akkurt-Erdoğan- Tokat, *Medeni Hukuk*, 99.
- [7] Sözer, *Hizmet Platformları*, 989; Gülsevil Alpagut, “Dijitalleşen Çalışma Yaşamında İş Sözleşmesinin Unsurları”, *Ekonomik ve Teknolojik Gelişmelerin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna Etkileri*, (Prof. Dr. Münir Ekonomi 85. Doğum Günü Armağanı, 2021), 92.
- [8] Günbattı, Konum Tabanlı, 18.
- [9] Hazal Tolu Yılmaz, *Dijital Platform Çalışanlarının Hukuki Statüsü*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 15.
- [10] Günbattı, Konum Tabanlı, 4; Sözer, *Hizmet Platformları*, 1016.
- [11] Detaylı bilgi için bkz.; Boyacı, *Dijital Emek*, 14. Bu platformlarda sistem; hizmeti talep eden gerçek veya tüzel kişi alıcı, hizmeti ifa eden çalışan ve bu iki taraf arasındaki

bir internet sitesi ya da uygulama vasıtasıyla belirli işlerin, görevlerin, hizmetlerin ya da faaliyetlerin yerine getirilmesi için hizmet sunan kişiler ile hizmet talep edenler dijital ortamda eşleştirilmektedir.^[12] Dijital hizmet platformları da web tabanlı dijital çalışma platformları ve konum tabanlı dijital çalışma platformları şeklinde iki temel kategoriye ayrılmaktadır.^[13] İşin internet üzerinden yerine getirildiği web tabanlı dijital çalışmada, müşteri tarafından yapılması istenen görev platform üzerinden üyelere iletilmektedir. Görevi yerine getirmek amacıyla başvuruda bulunan üyelere biri veya birkaçı tarafından iş yerine getirilmektedir.^[14] İşin tamamlanmasıyla birlikte işi üstlenen kişiye ödeme yapılmaktadır.^[15] Yabancı dilde yazılmış metinlerin gerçek kişiler tarafından tercüme edildiği çeviri hizmetleri bu modele örnek gösterilebilir.^[16]

Konum tabanlı dijital çalışma platformları, çalışmamız bakımından özel bir öneme sahiptir. Konum tabanlı dijital çalışma platformlarında bir dijital platformun organizasyonu vasıtasıyla gerçekleştirilen iş görme edimi, talebe bağlı şekilde ve fiziksel ortamda gerçekleştirilmektedir.^[17] Bu tür çalışmalarda talep edilen hizmetin yerine getirilebilmesi için, çalışanın gereken zamanda doğru yerde bulunması gereklidir.^[18] Bu platformlar, çoğunlukla

irtibatı dijital ortamda sağlayan platform olmak üzere üçlü bir yapı üzerine inşa edilmiştir (Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 719; Sözer, Hizmet Platformları, 977).

[12] Günbattı, Konum Tabanlı, 19.

[13] Günbattı, Konum Tabanlı, 20; Baycık- Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 720.

[14] Alpagut, Dijital Çalışma, 94; Jeremias Prassl ve Martin Risak, “Uber, Taskrabbit, & Co: Platforms as Employers? Rethinking the Legal Analysis of Crowdwork”, *Comparative Labor Law & Policy Journal* 37, no. 3, (2016), 624.

[15] Boyacı, Dijital Emek, 18.

[16] Gaye Burcu Yıldız, “Dijital Emek Platformları Üzerinden Çalışanların Hukuki Statülerinin Belirlenmesi”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, no. 46, (2021), 30.

[17] Günbattı, Konum Tabanlı, 26.

[18] Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 723.

şehir içi yolcu taşıma, ev hizmetleri, bakıcılık hizmetleri alanlarında faaliyet göstermektedir.^[19]

C. DİJİTAL HİZMET (EMEK) PLATFORMLARINDA İŞ GÖRENLERİN HUKUKİ STATÜSÜ

Platform çalışanlarının hukuki statüsü, birçok hukuk sisteminde halen tartışmalı bir konudur.^[20] Bu tartışmada belirleyici unsurlardan biri, platform ile çalışan arasındaki sözleşmenin hukuki niteliğidir. Zira söz konusu sözleşmenin iş, vekâlet veya eser sözleşmesi olarak değerlendirilmesi, tarafların yükümlülüklerinin tespitinde doğrudan etkili olmaktadır. Çalışmamız kapsamında platform çalışanlarının hukuki statüsüne ilişkin mevcut tartışmalara, konumuzla da ilgili olduğundan aşağıda kısaca değinilmiştir.

Dijital platform çalışanları, platformlar tarafından serbest çalışan veya girişimci olarak kabul edilmekte^[21] ve sayıları platformun ihtiyaç duyduğu iş gücüne göre artırılıp azaltılabilmektedir.^[22] Çalışma koşullarını tek taraflı olarak belirleyen platformlar; hazırladıkları sözleşmeleri dijital ortamda çalışanların onayına sunmakta, sisteme dâhil olabilmeleri için bu sözleşmeleri kabul etmelerini şart koşturmaktadır. Bu sözleşmelerde; çalışanların hukuki statüsü, uyuşmazlıkların çözüm yolları ve tarafların sorumluluk sınırları gibi temel hususlar platform tarafından tek taraflı olarak düzenlenmektedir. Böylece çalışanlar; söz konusu koşulları aynen kabul etmek ya da platformda çalışmaktan vazgeçmek arasında bir tercih yapmaya zorlanmakta, fiilen kapalı bir sistem içerisinde hareket etmeye

HAKEMLİ

[19] Beytar, Platform Çalışması, 241; Uber, Deliveroo, Scotty, BanabiKurye, Mutlubiev, Getir, Banabi ve Glovo vb. şirketler bu tür platformlar arasında yer almaktadır (Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 724).

[20] Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 717. Platform çalışanlarının hukuki statüsüne ilişkin uyuşmazlıklar, yalnızca farklı ülke mahkemelerinde değil, aynı ülke sınırları içindeki farklı yargı mercileri arasında dahi farklı şekilde sonuçlanabilmektedir. Bazı ülke ve eyaletlerde bu kişiler bağımsız yüklenici olarak değerlendirilirken, bazı yargı kararlarında işçi statüsünde oldukları kabul edilmektedir (Bu konuda detaylı bilgi için bkz.; Celeste M. Black, “The Future of Work: The Gig Economy and Pressures on the Tax System”, *Canadian Tax Journal* 68, no. 1, (2020), 74).

[21] Yıldız, Dijital Emek Platformları, 30.

[22] Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 717.

mahkûm bırakılmaktadır. Her ne kadar çalışanlara çalışma saatlerini belirleme konusunda belirli bir serbesti tanınıyor gibi görünse de uygulamada çalışma ile dinlenme süreleri arasındaki sınır belirsizleşmektedir.^[23]

Nitekim platformlar çalışanlar ile yaptıkları sözleşmelerde,^[24] *iş* kelimesi yerine *sürüş, lütuf, görev; işçi* yerine *sürücü, yarışçı, yazar, kurye, temizlik profesyoneli, partner, servis sağlayıcısı, çözüm ortağı* gibi iş ilişkisi ihtimalini ortadan kaldıracak ifadeler kullanmaktadır.^[25] Öğretide, platformların gerçekte var olan hukuki ilişkiyi saklamak ve doğabilecek uyuşmazlıklarda yapılacak savunmayı oluşturmak amacıyla bu ifadeleri kullandığı ifade edilmektedir.^[26] Ayrıca platformlarda çalışanların imzaladıkları sözleşmelere, çalışanın *bağımsız çalışan (independant contractor)* statüsünde olduğuna ilişkin kayıtlar da konulmaktadır.^[27] Buna ek olarak, dijital hizmet (emek) platformlarında çoğu kez işin görülmesinde kullanılan araç ve gereçlerin çalışanlar tarafından sağlanmasının beklendiği ve buna ilişkin maliyetlerin çalışanlara yüklendiği görülmektedir.^[28] Platformlar tarafından benimsenen bu tutum ve sözleşme metinlerine yansıyan terminoloji, genellikle taraflar arasındaki gerçek ilişkinin hukuki niteliğini örtbas etmeye yöneliktir. Zira kullanılan bu yeni dilin, işçiler ile işverenler arasındaki ayrımı gizlemeyi, iş hukukundan kaynaklanan

-
- [23] Hande Bahar Aykaç, “Platform Ekonomisi Çalışması: İş Hukukunda Yaratdığı Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, no. 44, (2020), 77.
- [24] Her somut olayda platform işleteni ile hizmet sunan arasındaki sözleşme hükümlerinin iş sözleşmesi, vekâlet veya eser sözleşmesi olup olmadığının incelenmesi gerektiği görüşü için bkz.; Sözer, Hizmet Platformları, 1030.
- [25] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 143; Beytar, Platform Çalışması, 250.
- [26] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 143.
- [27] Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 731; Beytar, Platform Çalışması, 250. Donovan Sarah A., David H. Bradley ve Jon O. Shimabukuro, “What Does the Gig Economy Mean for Workers?”, *Congressional Research Service: Report*, (2016), 2.
- [28] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 351. İş malzemelerine sahip olmak, fatura ile tahsilat düzenlemeleri yapmak, bir kişinin bağımsız çalışan olduğunu otomatik olarak göstermez. Bu yüzden platform işleteni ile hizmet sunan arasında ölçü olarak talimatların somutlaştırılması, kontrol edilebilirlik ve hesap verebilirlik önemli bir işleve sahiptir (Sözer, Hizmet Platformları, 1035).

yükümlülüklerden kaçınmayı ve çalışanlar arasındaki dayanışma ve sınıf bilincini engellemeyi amaçladığı ileri sürülmektedir.^[29] Nitekim çalışanlar da bağımsız olarak çalıştıkları, sigorta ile sosyal güvenceye ilişkin yükümlülüklerin kendilerine ait olduğu düşüncesini taşımakta, iş ve sosyal güvenlik hukukunun sağlayacağı korumadan genel olarak habersiz gözükmektedir.^[30] Oysa iş görme borcunu içeren bir sözleşmenin hangi tür sözleşme olarak nitelendirileceği tarafların sözleşmede kullandığı ifadelerle göre değil, taraflar arasındaki ilişkinin özellikleri ve tarafların yerine getirdiği edimlerin niteliği esas alınarak belirlenmelidir.^[31]

Son yıllarda ise dijital platformlarda çalışanlar, platformlara karşı açtıkları davalarda iş hukukunun koruyucu hükümlerinden yararlanmak istemektedir. Söz konusu kişilerin işçi mi yoksa bağımsız çalışan mı olduklarına ilişkin soru, pek çok ülkede yargının gündeminde önemli bir yer tutmakta ve çözülme beklemektedir.^[32] Dijital platformlar üzerinden iş gören kişileri *bağımsız çalışan* olarak nitelendirme ve bu çalışanları güvencesizleştirme eğilimi dünya genelindeki duruma paralel olarak Türkiye’de de gözlenmektedir. Bu eğilimin Türkiye’deki yansımalarından

[29] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 143.

[30] Beytar, Platform Çalışması, 250.

[31] Haluk Nomer, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2024), 52.

[32] Konu hakkındaki tartışmaları çözüme bağlamak için bazı ülkelerde, konum tabanlı platform çalışanlarını kapsaması amacıyla özel düzenlemeler (İtalya’da “Bağımsız Çalışma Yasası” yapılması ile işçi veya işçi benzeri kavramlarının genişletilmesi (Almanya, İsveç) şeklinde önlemler alınmaktadır (Sözer, Hizmet Platformları, 1037; Aykaç, Platform Ekonomisi Çalışması, 86-87). Ayrıca Türk hukukunda düzenlenmemiş olsa da bazı Avrupa ülkelerinde ve Kanada’da, işçi ile bağımsız çalışan arasında bulunan “ara statüler” oluşturulmuştur. Öğretide bazı yazarlar, bu tür ara kategorilerin oluşturulmasının ve bu statüdeki çalışanlara iş hukukunda öngörülen koruyucu hükümlerin bir kısmının tanınmasının, platform çalışanlarının korunması açısından etkili bir çözüm olabileceğini ileri sürmektedir. Buna karşılık, özellikle İspanya ve İtalya örneklerini inceleyen bazı diğer yazarlar ise, ara kategori yaklaşımına eleştirel yaklaşmakta; platform çalışanlarının işçi ya da bağımsız çalışan olarak açık şekilde sınıflandırılması gerektiğini savunmaktadır (Günbattı, Konum Tabanlı, 50).

biri, dijital platformlar aracılığıyla sipariş alarak^[33] belirli adreslere teslimat gerçekleştiren ve uygulamada genellikle kendilerini *esnaf kurye* olarak adlandırılan kişilere ilişkindir. Esnaf kuryeler, dijital platformlardan sipariş edilen market ürünleri ve restoran siparişlerini müşterilere ulaştıran kişilerdir.^[34] Başka bir ifadeyle, esnaf kuryelik faaliyeti dijital platform çalışmasının Türkiye'deki görünümünden birini oluşturmaktadır. Çünkü bu kişiler, platformların sağladığı dijital altyapı üzerinden hizmet sunmakta, müşteriyle doğrudan iletişim kurmaksızın, yalnızca uygulama aracılığıyla görev almaktadırlar. Ancak esnaf kuryelerin dijital platform çalışanı olarak nitelendirilmesi, söz konusu kişilerin gerçekten bağımsız çalışan sayılıp sayılmayacağına ilişkin hukuki sorunu tek başına çözmemektedir. Bu kapsamda çalışmamızın devamında, dijital platform çalışanı olarak kabul ettiğimiz esnaf kuryelerin hukuki statüsü ile bu kişiler ile platformlar arasında kurulan sözleşmenin hukuki niteliği ayrıntılı biçimde incelenecektir.

II. ESNAF KURYELERİN ÇALIŞMA KOŞULLARININ İNCELENMESİ

A. GENEL OLARAK

Kuryelerin genel olarak iki farklı şekilde iş gücü piyasasında çalıştığı görülmektedir.^[35] Bunlardan ilki, kuryenin çalıştığı platform ile 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında iş sözleşmesi imzalayarak çalışmasıdır.^[36] Bu şekilde çalışan kuryeler İş Kanunu'nun işçilere sağladığı fazla çalışma ücreti, yıllık izin, dinlenme süreleri, hafta tatili gibi güvencelerden yararlanmaktadır. İş

[33] Dijital ortamda gerçekleşen bu faaliyet, platformun arayüzü aracılığıyla kurye, satıcı ve müşteri arasında eşzamanlı olarak koordinasyon sağlanmasıyla yürütülmekte; nihai teslimat ise fiziki olarak gerçekleştirilmektedir.

[34] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 62.

[35] Esra Çelik, "Covid-19 Pandemisinin Yükünü Taşıyanlar: Kargo Şirketi Çalışanları Üzerine Nitel Bir Araştırma", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, (2023), 63; Umut Yertüm ve Bayram Balcı, "Motor-Kurye Çalışanlarının Çalışma Koşullarına Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Örneği", *Akademik İncelemeler Dergisi* 18, no. 2, (2023), 338.

[36] Aslı Kavurmacı, "Moto Kuryelerin Çalışma Koşullarını İyileştirecek Faktörlerin Belirlenmesi: Nitel Bir Araştırma", *Sosyal Güvenlik Dergisi* 13, no. 1, (2023), 35; Yertüm-Balcı, Motor- Kurye Çalışanlarının, 338.

sözleşmesi ile çalışan kuryelerin (işçi kuryelerin) işsizlik, hastalık, emekliliğe ilişkin sigorta primleri işveren statüsünde oldukları için çalıştıkları platformlar tarafından ödenmektedir.^[37] Ayrıca iş sözleşmesi ile çalışan kuryeler açısından işverenlerin eşit davranma, işçiyi gözetme, gerekli olan iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma gibi borçları da bulunmaktadır. İşverenlerin bu borçlara aykırı davranması halinde ise birtakım hukuki, cezai ve idari yaptırımlar gündeme gelmektedir. Dolayısıyla İş Kanunu çerçevesinde iş sözleşmesi ile çalışan işçi kuryeler iş ve sosyal güvenlik hukukundaki koruyucu hükümlerden yararlanmaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan esnaf kuryeler ise “kendi şirketinizin patronu olun”, “iş ortağımız olun”, “istediğiniz zaman sürün istediğiniz zaman para kazanın” gibi söylemlerle iş gücü piyasasına dahil edilmiştir.^[38] Esnaf kurye olabilmek için kişilerden ilk olarak şahıs şirketi kurmaları^[39] ve kuryeliğini yapacakları platforma başvurmaları istenmektedir.^[40] Uygulamadaki ifadesiyle *şirket sahibi olan*^[41] esnaf kuryeler çoğunlukla kendilerine

[37] Çelik, Covid- 19 Pandemisinin, 64.

[38] Yıldız, Dijital Emek Platformları, 35.

[39] “Şahıs şirketi” ifadesi, uygulamada yaygın şekilde kullanılmakla birlikte, hatalı bir ifadedir. Esnaf kuryelere yönelik “şahıs şirketi kurma” zorunluluğu, Türk Ticaret Kanunu anlamında bir ticaret şirketi kuruluşunu ifade etmemektedir. Zira Türk Ticaret Kanunu kapsamında ticaret şirketleri tüzel kişi tacir olup şahıs şirketleri olan kollektif ve adi komandit şirketlerde ise en az iki ortağın bulunması zorunludur. Oysa esnaf kuryeler faaliyetlerini tek başlarına yürütmekte ve herhangi bir ortaklık ilişkisine girmemektedir. Esnaf kuryelerin ilanlara istinaden vergi levhası açtırmak suretiyle gerçekleştirdikleri işlem, hukuken bir şirket kuruluşu olmayıp bir gerçek kişinin bireysel olarak gelir vergisi mükellefi olmasıdır. Bu konudaki ayrıntılı değerlendirme için bkz.; IV, A, 2 no.lu başlık.

[40] Abdullah Erol, “Kendi Hesabına Çalışan (Esnaf) Kuryelerin Hukuki Statüleri ve Sendikalaşma Hakları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 31, no. 3, (2023), 108.

[41] Uygulamada kullanılan “şirket sahibi olma” ifadesi doğru bir kullanım değildir. Zira şirketler tüzel kişiliğe sahip oldukları için gerçek kişiler ancak şirketin ortağı ya da temsilcisi sıfatını taşıyabilir. Dolayısıyla tüzel kişiliği bulunan şirketlerin doğrudan bir “sahibi” olmaz. Gerçek kişiler sadece bu tüzel kişilikte pay sahibi olan bir ortak veya şirketin temsilcisi sıfatını taşıyabilir.

ait motosikletleri ile çalışmaktadır^[42] ve sisteme bağımsız çalışan olarak kaydedilmektedir.^[43] Kuryeler için serbest teslimat yapmak ve şahıs şirketi kurmak anlamına gelen esnaf kurye modelinde kuryeler, platformlara fatura karşılığı hizmet vermekte, vergi ve sigorta gibi yükümlülüklerini kendileri yerine getirmektedir.^[44] Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu 2022 yılında yaklaşık 200 bin kişinin kayıtlı şekilde motokurye olarak çalıştığını ifade etmektedir.^[45] Ayrıca, 2024 yılı itibarıyla Türkiye genelinde faaliyet gösteren motokurye sayısının 1 milyondan yüksek olduğu tahmin edilmektedir.^[46] İstanbul'da çalışan motokuryeler ile yapılan araştırma sonucunda ise katılımcıların %68,42'sinin esnaf kurye modeli ile çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır.^[47] Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, esnaf kurye modeliyle çalışan motokuryelerin sayısında son yıllarda ani bir yükseliş yaşandığı, bu modelin sektörde baskın hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum, esnaf kurye modeline dayanan hukuki ilişkinin niteliğinin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

B. İŞE GİRİŞ

Esnaf kuryelerin platformlarla kurduğu hukuki ilişkinin niteliğinin değerlendirilebilmesi amacıyla, işe başlama süreçlerine ve çalışma koşullarına ilişkin iki örnek ilana aşağıda yer verilecektir. İlan No 1:^[48]

[42] Günbattı, Konum Tabanlı, 113.

[43] Yıldız, Dijital Emek Platformları, 36.

[44] ILO, Motosikletli Kuryeler Odağında Teslimat Sektörü Çalışanlarında Psikososyal Risk Analizi, Ankara 2022, https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40europe/%40ro-geneva/%40ilo-ankara/documents/publication/wcms_837229.pdf, 11.

[45] NTV, Türk İş'ten Motokurye Açıklaması, https://www.ntv.com.tr/ekonomi/turk-istenmotokurye-aciklamasi,jeEnJ_rHv0CaBvLVT4M-uQ, E.T. 10. 05. 2025.

[46] Hürriyet, Kuryeler "Esnaf" Oldu, <https://www.hurriyet.com.tr/ik/kuryeler-esnaf-oldu-42498591#:~:text=2020%20y%C4%B1%C4%B1ndan%20itibaren%20talebin%20katlanarak,milyonun%20%C3%BCzerinde%20oldu%C4%9Fu%20tahmin%20ediliyor>, E.T. 15. 05. 2025.

[47] Yertüm-Balcı, Motor-Kurye Çalışanlarının, 338.

[48] Sahibinden.com, <https://www.sahibinden.com/ilan/is-ilanlari-restoran-konaklama-moto-kurye-burhaniye-gomec-sarimsakli-esnaf-kurye-52.000-plusucret->

... bölgede çalıştırılmak üzere esnaf kurye arayışımız bulunmaktadır.

Kesinlikle adli sicil kaydı bulunmamalıdır.

Kendinize ait şirket olması veya kurulması gerekmektedir. Kendi aracınız ile dağıtım yapılmakta olup motobisiklet veya ticari araç ile dağıtım yapılmalıdır.

Çalışma saatleri 09.00 - 20.00 saatleri arasındadır.

650 pakete kadar sabit kdv dahil 52.000 tl ücret ödenmekte olup 650 paket üzerindeki her paket için 80 tl ücret ödenmektedir. Aylık 2 ödeme yapılmaktadır.

İlan No 2:^[49]

... depomuza KENDİ ŞAHSİ MOTORUYLA ESNAF KURYE MODELİ ile çalışacak bay/bayan moto kuryeler arıyoruz. Performansa dayalı gelir modelimizde, İlk Paket Ücreti 103 TL + Birleşen Paket Ücreti 60 TL+ Kilometre başı 2 TL yakıt+bakım+amortisman desteği + Online Bahşiş + Özel Sağlık Sigortası + Getir Hediye Çekleri

A, A1, A2 sınıflarında ehliyet sahibi olan, En az 20 yaşında olmalı, Ruhsatı kendine ait olacak şekilde veya kira sözleşmesiyle birlikte dışarıdan kiralık olarak, en az 125 cc motor hacminde ve arkasında en az 57 litre kapalı hacme sahip sepeti olan bir motor sahibi olmalı. Motorunun yakıt ve bakım masraflarını kurye kendisi karşılayacaktır. Kendi şahsi kask, korumalı mont ve korumalı pantolonu ile yağmurluğuna sahip olmalı. Kendine ait Android destekli telefonu ile çalışacak, Bağkur'lu olacak şekilde şahıs şirketi kuracak veya şahıs şirketi sahibi, (vergi levhası sahibi olacak) İşyerine kendi ulaşım imkânı ile gelebilecek, Arşivli adli sicil kaydı temiz olmalı, Ehliyet ceza puanı 50'nin altında olmalı.

Yukarıda yer alan ilanların her ikisinde de kuryenin, hatalı ve yanıltıcı şekilde kendisine ait *şirketi* ile vergi levhası olması aranmıştır. Dolayısıyla ilanlara bakıldığında, bu kişilerin hukuki statüsü bağımsız çalışan olarak görünmektedir. Ayrıca 2 no.lu ilanda esnaf kuryenin motorunun yakıt ve bakım masrafları ile koruyucu ekipmanlarını kendisinin sağlayacağı

kurumsal-1238887803/detay, E.T. 18. 05. 2025.

[49] Sahibinden.com, <https://www.sahibinden.com/ilan/is-ilanlari-restoran-konaklama-moto-kurye-alibeykoy-getirbuyuk-sahsi-motorlu-esnaf-kurye-944807309/detay>, E.T. 18. 05. 2025

belirtilmiş, belirli nitelikte telefona sahip olması aranmıştır. Buna ek olarak, 2 no.lu ilanda ücretin teslim edilen her bir parça başına belirleneceği açıkça ifade edilirken, 1 no.lu ilanda ise ücretin teslim edilen toplam sipariş adedine göre belirleneceği ifade edilmektedir. Bu ilanlara ek olarak bazı platformlar, kuryelere ister işçi pozisyonunda ister esnaf kurye pozisyonunda başvurma imkânı da sağlamaktadır.^[50] Bu durumda ise işçi kuryelere ödenecek olan paket başı ücretlerin esnaf kuryelere ödenecek ücretten düşük olduğu görülmektedir.^[51] İlanların çoğunda esnaf kuryelerin işe alım sürecinde aranılan nitelikler genellikle kuryenin motor kullanabilmesi ve şirket sahibi olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı ilanlarda buna ek olarak esnaf kuryelerin yaş, sabıka kaydı,^[52] deneyim gibi kriterleri sağlamaları beklenmektedir.^[53]

Ayrıca birçok dijital teslimat platformunun başvuru sayfasında “Kendi işinizin patronu olun”, “İstedığınız zaman istediğiniz kadar çalışın” şeklinde söylemlerle esnaf kuryeliği cazip kılmaya çalıştığı görülmektedir. İlanlarda çalışıp çalışmamak, otorite altında olmamak, yapılan işi yönetmek kuryenin elindeymiş gibi sunulmaktadır. Oysa gerçekte var olan durumun bunun

[50] Sahibinden.com, <https://www.sahibinden.com/ilan/is-ilanlari-restoran-konaklama-moto-kurye-kendi-motorunla-ister-esnaf-ister-sgk-li-1244644191/detay>, E.T. 18. 05. 2025.

[51] İşçi statüsündeki kuryeler, yukarıda da belirttiğimiz üzere İş Kanunu hükümleri uyarınca asgari ücret, sosyal güvenlik, fazla çalışma, tatil günleri ve benzeri mali haklara sahipken; esnaf kuryeler, kendi hesabına çalışan sıfatıyla bu güvencelerden yoksundur. Esnaf kuryeler tüm araç, yakıt, bakım ve iletişim giderlerini kendileri karşılamakta; sosyal güvenlik primlerini ve vergi yükümlülüklerini de bireysel olarak üstlenmektedir. Buna karşılık işçi kuryelerde bu yükümlülükler işverene aittir. Bu durum, kurye ile platform arasındaki sözleşmenin niteliğinin belirlenmesinin, tarafların mali hakları bakımından doğrudan etkili olduğunu göstermektedir.

[52] 15.05.2025 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Karayolu Taşıma Yönetmeliği değişikliği ile motokuryelere P1 yetki belgesi alma zorunluluğu getirilmiş, kayıt dışılığın önlenmesi amacıyla kurye faaliyetleri ilk kez kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, kuryeler için mesleki yeterlilik ve kurye faaliyet belgesi şartı getirilmiş, adli sicil kaydının bulunmaması koşulu aranmış, teslimat süresi taahhüdü yasaklanmış ve koruyucu ekipman ile U-Net numarası taşıma zorunluluğu düzenlenmiştir. Bkz. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, “Karayolu Taşıma Yönetmeliğinde Değişiklik”, <https://www.uab.gov.tr/haberler/karayolu-tasima-yonetmeliginde-degisiklik> E.T. 18. 05. 2025.

[53] Günbattı, Konum Tabanlı, 114.

aksine olduğu düşünülmektedir.^[54] Buna ek olarak platformlar esnaf kuryelerden kurumsal yapılarına uygun davranmalarını, kendi logolarının yer aldığı kask ve montları giymelerini talep etmekte ve logolarının yer aldığı ekipmanları kullanmalarını da istemektedir.^[55]

Esnaf kuryeliğe ilişkin ilanlarda, bu çalışma biçimini daha cezbedici gösterebilmek adına devletin genç girişimcilere tanıdığı geçici süreli prim ve vergi desteğine^[56] de yer verilmektedir. Bu çerçevede Devlet 1 Haziran 2018 tarihinden sonra şirket kuran 18-29 yaş aralığındaki gençlerin bir yıl süresince sigorta primlerini karşılamakta,^[57] belli bir oranın altındaki gelirler 3 yıl süreyle gelir vergisinden muaf tutulmaktadır.^[58] Uygulamada ise çoğunlukla 29 yaşını doldurmamış olan motokuryelerin bu teşvikten yararlanarak sisteme bağımsız çalışan olarak girmesi, dijital teslimat platformları tarafından teşvik edilmektedir.^[59] Nitekim İstanbul’da yapılan bir saha araştırmasında, araştırmaya katılan motokuryelerin büyük çoğunluğunun 30 yaş altındaki gençlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.^[60] Devlet desteği ilk etapta esnaf kuryeler tarafından avantajlı gibi görünmektedir. Fakat desteğin ve vergi istisnasının sona ermesinden itibaren esnaf kuryelerin kendi sigorta

[54] Erkan Kıdak, “Kargo Taşımacılığında Kendi Hesabına Çalışma Aldatmacası Esnaf Kurye Modeli”, (İstanbul: Tümtis Yayınları, 2021), 59.

[55] Günbattı, Konum Tabanlı, 114.

[56] Daha detaylı bilgi için bkz.; Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 513-515.

[57] 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu madde 81/1-k’ye göre; “(...) genç girişimcilerde kazanç istisnasından faydalanan ve mükellefiyet başlangıç tarihi itibarıyla 18 yaşını doldurmuş ve 29 yaşını doldurmamış olanlardan bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendi kapsamında 1/6/2018 tarihinden itibaren ilk defa sigortalı sayılan gerçek kişilerin primleri, bir yıl süreyle 82. madde uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınır üzerinden Hazinece karşılanır.”

[58] Emirali Karadoğan, “Türkiye’de Getir Örneği”, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/tuerkei/20003.pdf>, 7. Yıldız, Dijital Emek Platformları, 36; Günbattı, Konum Tabanlı, 115-116.

[59] Günbattı, Konum Tabanlı, 116.

[60] Yertüm-Balcı, Motor-Kurye Çalışanlarının, 338.

primlerini ödemeleri ve vergilerini yatırmaları gerekmekte, bu durum da elde ettikleri kazancın düşmesine sebep olmaktadır.

C. ÇALIŞMA SAATLERİ

Esnek çalışma vurgusu yapılsa da kuryelerle yapılan görüşmelerde esnaf kuryelerin platformların belirttiği saatler arasında çalıştığı görülmektedir.^[61] Çalışma süreleri açısından tamamıyla bölge ve şubelerine bağımlı durumdadırlar.^[62] Buna ek olarak yapılan saha araştırmalarında esnaf kuryeler, kendi sigorta primlerini ödedikleri, yakıt masraflarını çoğunlukla kendileri karşıladıkları için günlük çalışma süresinin çok üzerinde çalıştıklarını dile getirmektedirler.^[63]

Esnaf kuryelerin ortalama günlük çalışma saatleri 12,8 saat olarak karışımıza çıkmaktadır.^[64] Uzun çalışma saatleri, kuryelerde hem yorgunluk ve buna bağlı kaza riskini artırmakta hem de depresyon, anksiyete ve kalp hastalıkları gibi fiziksel ile psikolojik rahatsızlıkların görülme olasılığını yükseltmektedir.^[65] Esnaf kuryeler, İş Kanunu kapsamında yer almadıkları için fazla çalışma halinde fazla çalışma ücretine de hak kazanamamaktadırlar. Ayrıca yıllık ücretli izin hakları da bulunmamaktadır. Dolayısıyla esnaf kuryeler, ihtiyaç duymaları hâlinde çalışmaksızın gelir elde etmekten feragat etmek suretiyle dinlenebilmektedir. Fakat esnaf kuryeler, sadece çalıştıkları süre boyunca ücrete hak kazandıkları için birçoğu çalışmaktan feragat edemediklerini ifade etmiştir.^[66]

[61] Karadoğan, Türkiye’de Getir, 22.

[62] Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 79.

[63] Ebru Kanyılmaz Polat ve Gonca Cezer Aydın, “Covid-19 Pandemisinde Evde Kalamayanların Çalışma Koşulları: Motokuryeler Üzerine Nitel Bir Analiz”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24, no. 2, (2023), 43.

[64] ILO, Motosikletli Kuryeler, 15.

[65] ILO, Motosikletli Kuryeler, 85.

[66] Yertüm-Balcı, Motor- Kurye Çalışanlarının, 339.

D. GELİR

Esnaf kurye çalıştıran platformların farklı ücret politikaları olduğu görülmektedir.^[67] Bu çerçevede yukarıda yer verdiğimiz ilanlardan da anlaşılacağı üzere^[68] kimi platformlar paket başına ücret politikası belirlerken, kimi platformlar ise aylık teslim edilen paket sayısına göre sabit bir ücret belirlemektedir. Kuryeler, teslim edilecek yeterince sipariş bulunmadığında günün çoğunu çalışmaya hazır olarak bekleyerek geçirmesine rağmen, yalnızca gerçekleştirdikleri teslimat başına (paket başı) ücret almaktadır. Müşterinin yanlış adres vermesi, restoranın siparişi eksik ya da geç hazırlaması gibi kuryenin sebep olmadığı durumlardan kaynaklanan zaman kaybı da platform tarafından kuryeye telafi edilememekte; teslim edilecek siparişi almaya giderken harcanan zaman karşılığında ücret ödenmemektedir. Ödeme yapılan ve yapılmayan sürelerin ortalaması hesaplandığında kuryenin eline geçen ortalama saatlik ücret, platformların reklamını yaparken vadettiğinin çok altında kalmaktadır.^[69]

Buna ek olarak bazı platformlar, uygulamaya koydukları belirli gönderi sayısını aşan kuryelere prim verilmesi sistemi ile kuryeye ödeme yapmaktadır.^[70] Belirli bir gönderi sayısının aşılması hâlinde verilen primler performansa dayalı sistemlere dayanmaktadır. Bu doğrultuda bazı platformlar, gönderi sayısı arttıkça gelir artışı sağlayan *paket başı*, *bonus* veya *hızlı teslimata dayalı kazanç* gibi uygulamalarla kuryeleri teşvik etmektedir.^[71] Ancak bu tür gelir modelleri, kuryelerin daha çok teslimat yapabilmek adına yoğun bir zaman baskısı altında çalışmasına yol açmaktadır. Bu durum, platformların rekabeti teşvik eden ve performansa dayalı ödüllendirme sistemleriyle işleminin bir sonucudur. Nitekim rekabet ile derecelendirme

[67] Çelik, Covid-19 Pandemisinin, 63.

[68] Bkz.; II, B no.lu başlık.

[69] Günbattı, Konum Tabanlı, 219.

[70] İlkan Öz, “Platform Ekonomisinde Kolektif Eylemi Yeniden Düşünmek”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* 21, no. 82, (2023), 91.

[71] Kurye Hakları Derneği, “2023 Motokurye Ölümleri Raporu”, <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2024-01/-2023-moto-kurye-olumleri-raporu.pdf>, E.T.19. Günbattı, Konum Tabanlı, 155.

mekanizmalarının kullanımı, çalışanları kazalara sebep olabilecek şekildeki bir çalışma temposuna teşvik etmektedir.^[72]

Paket başına ücret politikasının uygulandığı platformlarda esnaf kuryeler elde ettikleri kazançlar üzerinden fatura kesmektedirler.^[73] Ayrıca esnaf kuryelerin paket başı ücretleri motosikletin kendisine ya da platforma ait olmasına göre değişiklik göstermektedir.^[74]

E. PERFORMANSA DAYALI DENETİM

Esnaf kurye modelinde kuryelerin platformların belirlediği şartlar altında çalıştığı, paket başı ücretlerini belirleme konusunda serbestilerinin olmadığı, performansa dayalı bir denetim mekanizmasının işlediği görülmektedir.^[75] Bu sistem çerçevesinde platformlar kuryelerin siparişi teslim aldıkları zamanı, teslimat yerine ulaşma süresini, teslimatı tamamladıkları zamanı ve kaç paket taşıdıklarını da takip etmekte, uygulamadan elde edilen verilerle dönemsel faaliyet raporu hazırlamaktadır.^[76] Ayrıca platformlar telefonlara yüklenen uygulama sayesinde kuryenin konumunu, müsait olup olmadığını, motorunun hızını, fren biçimlerini, kırmızı ışıktaki geçip geçmediğini anında takip edebilmektedir.^[77] Bir dijital platformda çalışan esnaf kuryeler sistemde yer alan kuryenin belli bir puanın üzerine çıkması gerektiğini, kotanın altına

[72] Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 734.

[73] Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 82.

[74] Kanyılmaz Polat-Cezer Aydın, Covid- 19 Pandemisinde, 41. Yukarıda yer verdiğimiz ilanlarda, kuryelerin kullandığı motosikletlerin kendilerine ait olduğu görülmektedir. Ancak kuryelerin kullandığı motosikletlerin platform tarafından temin edilebildiği ilanlar da bulunmaktadır. Bu ilanlar için bkz.; <https://www.sahibinden.com/ilan/is-ilanlari-restoran-konaklama-moto-kurye-getir-deposuna-part-full-calisacak-esnaf-kurye-1132673535/detay>, E.T. 18. 05. 2025. İlan metninden aracı kimin sağladığına göre ücretlendirme tutarının değiştiği anlaşılmaktadır.

[75] dokuz8haber, Esnaf kuryelik ve performans sistemi: Motorları sefalet ve ölümlere sürüyorlar! <https://www.dokuz8haber.net/ozeldosya-esnaf-kuryelik-ve-performans-sitemi>, E.T. 18. 05. 2025. Gazanfer Kaya, Yılmaz Akgündüz ve Burçak Ahi, İzmir'deki Franchising Restoranlarda Motokuryeler: İş İlişkileri, Sorunları ve Beklentileri", *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 5, no. 10, (2022), 350.

[76] Kaya-Akgündüz-Ahi, İzmir'deki Franchising, 350.

[77] Karadoğan, Türkiye'de Getir, 11.

düşerse paket başı ücretinin de düştüğünü ifade ederek performansa bağlı puanlama sistemine işaret etmiştir. Bu platformun çalışanları ayrıca müşteriden alınan düşük yıldızın da kuryeyi cezalandırma biçiminde ücret kesme cezasına dönüştüğünü beyan etmiştir.^[78]

F. SOSYAL GÜVENLİK HAKLARI

Esnaf kuryeler, 5510 sayılı kanun m. 4/1(b) sigorta türüne^[79] tabi olarak çalışmakta, sigorta primlerini kendileri ödemektedir.^[80] Dolayısıyla bu kişilerin *bağımsız çalışan* statüsünde sisteme kaydoldukları görülmektedir.^[81] Sisteme bağımsız çalışan olarak kaydedilen kuryeler, zaman zaman gelir yetersizliği nedeniyle sigorta primlerini yatıramadıklarını belirtmişlerdir.^[82] Esnaf kuryelerle yapılan bir görüşmede, kuryelerin büyük çoğunluğu birikmiş prim borcu olduğunu ifade etmiştir.^[83] Esnaf kuryelerin sigorta primlerini yatıramamalarının en önemli sonucu bu dönemde sağlık güvencesinden yoksun kalmalarıdır.^[84]

Olası bir iş kazası halinde, esnaf kuryeler prim borçları olduğu için geçici iş göremezlik ödeneği^[85] ile sürekli iş göremezlik gelirinden^[86] de

[78] Bu yöndeki açıklama ve değerlendirmeler için bkz.; Karadoğan, Türkiye’de Getir, 9.

[79] 4/1(b) bendi kapsamındaki sigortalılar için bkz.; Can Tuncay, Ömer Ekmekçi ve Ender Gülver, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 22. Baskı, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023), 182-183; Haluk Hadi Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 45-46; M. Fatih Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 5. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 362- 363.

[80] ILO, Motosikletli Kuryeler, 27; Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 71.

[81] Yıldız, Dijital Emek Platformları, 35.

[82] Kanyılmaz Polat-Cezer Aydın, Covid-19 Pandemisinde, 47.

[83] Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 71; Günbattı, Konum Tabanlı, 213.

[84] Kanyılmaz Polat-Cezer Aydın, Covid-19 Pandemisinde, 48.

[85] Detaylı bilgi için bkz.; Tuncay-Ekmekçi-Gülver, Sosyal Güvenlik, 401-402; Sümer, Sosyal Güvenlik, 162-166; Uşan, İş ve Sosyal Güvenlik, 390-391.

[86] Detaylı bilgi için bkz.; Tuncay-Ekmekçi-Gülver, Sosyal Güvenlik, 402-403; Sümer, Sosyal Güvenlik, 167- 169. Uşan, İş ve Sosyal Güvenlik, 391.

yararlanamamaktadır.^[87] Çünkü 4/1(b) sigortalıların iş kazası ya da meslek hastalığı durumunda, geçici iş göremezlik ödeneği veya sürekli iş göremezlik gelirinden faydalanabilmesi için prim ve prime ilişkin hiçbir borcunun bulunmaması koşulu bulunmaktadır.^[88] Ayrıca bağımsız çalışanlar hastalık sigortasının dışında bırakıldığı için^[89] esnaf kuryeler buna ilişkin haklardan da yararlanamamaktadır. Ek olarak esnaf kuryeler 5510 Sayılı Kanun'da yer alan malullük, yaşlılık ile ölüm sigortasından faydalanabilmek için gerekli olarak prim ödeme yükümlülüklerini de çoğunlukla yerine getirememektedir.^[90] Dolayısıyla esnaf kuryeler hukuki olarak sigortalı gibi görünselerde gerçekte sosyal sigortaların kapsamı dışında bırakılmakta, sosyal güvenlik korumasının dışına itilerek güvencesizleştirilmekte, bünyelerinde çalıştıkları platformlar ise prim ödeme borcundan kurtulmaktadır.^[91]

Büyük platformlarda çalışan bazı esnaf kuryelere, çalıştıkları platform tarafından özel sağlık sigortası^[92] yapıldığı görülmektedir. Fakat kuryeler özel sağlık sigortalarının önleme ya da koruma amacıyla değil, aksine kaza ve hastalık durumlarında platformun yüklü maliyetlerden kurtulmak maksadıyla bu sigortaları yaptırdıklarını ifade etmektedir.^[93] Sonuç olarak platformlar esnaf kurye çalıştırmak suretiyle sosyal güvenlik hukukunun kendisine yüklediği parasal yükümlülüklerden kaçmakta, tüm yükü esnaf kuryelerin sırtına yüklemektedir. Bu durum da kuryelerin oldukça güvencesiz bir biçimde çalışmalarına yol açmaktadır.

G. İMZALANAN SÖZLEŞME

Esnaf kuryelerin işe alım ilanına başvuru yapması ve başvurusunun kabul edilmesi durumunda imzalanan sözleşme, çalışmamız bakımından önem

[87] Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 72.

[88] Tuncay-Ekmekçi-Gülver, Sosyal Güvenlik, 402-403; Sümer, Sosyal Güvenlik, 60; Uşan, İş ve Sosyal Güvenlik, 392.

[89] Tuncay-Ekmekçi-Gülver, Sosyal Güvenlik, 431; Sümer, Sosyal Güvenlik, 184.

[90] Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 72.

[91] Günbattı, Konum Tabanlı, 213.

[92] Daha detaylı bilgi için bkz.; Tuncay-Ekmekçi-Gülver, Sosyal Güvenlik, 16-17.

[93] Karadoğan, Türkiye'de Getir, 12.

arz etmektedir. Bu başlıkta yalnızca ulaşabildiğimiz sözleşmelerde yer alan hükümler çerçevesinde değerlendirme yapılacaktır.

Kargo şirketlerinde çalışan esnaf kuryelerle yapılan bir görüşmede çalışanlar sözleşmelerinin ellerinde bulunmadığını,^[94] başka platformda çalışan esnaf kuryeler ile yapılan bir röportajda ise kuryeler sözleşmenin bir örneğini almadıklarını, sözleşmede nelerin yazdığını tam olarak bilmediklerini ifade etmişlerdir.^[95] Bu durum, sözleşmenin kurulması sürecinde taraflar arasında müzakere yapılmadığını, sözleşme şartlarının güçlü konumda bulunan platform tarafından tek taraflı olarak belirlendiğini ortaya koymaktadır.^[96] Sözleşme içeriğine dair bilgiye erişim sağlanmaksızın ve müzakere imkânı tanınmaksızın kurulan bu sözleşmelerin, TBK m. 20 ve devamı çerçevesinde genel işlem koşulu kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Zira genel işlem koşulları, sözleşmeyi hazırlayan tarafın ileride pek çok benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir. Karşı tarafın menfaatine aykırı hükümler içeren genel işlem koşullarının sözleşmeye dahil olabilmesi için, sözleşme yapılırken düzenleyen tarafın bu koşulların varlığını açıkça karşı tarafa bildirmesi, bunları okuyup anlamasına imkân tanınması ve koşulların karşı tarafça kabul edilmesi gereklidir.^[97] Bu şartlara uyulmadığı takdirde genel işlem koşulları yazılmamış sayılır.^[98] Uygulamada, platformların esnaf kuryelere sözleşme örneği dahi sunmadan, yalnızca uygulama üzerinden onay alarak sözleşme kurdukları görülmektedir. Bu durum, TBK m. 21 kapsamında gerekli bilgilendirme ve kabul şartlarının sağlanmaması nedeniyle

[94] Kıdak, Kargo Taşımacılığında, 64.

[95] Karadoğan, Türkiye’de Getir, 10.

[96] İrem Yayvak Namlı, “Dijital Çağda Yeni Bir Çalışma İlişkisi Modeli: Crowdfunding”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, no. 42, (2019), 133.

[97] Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 235; Oğuz Sadık Aydos, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2024), 53.

[98] “Yazılmamış sayılma”nın hukuki niteliği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Yokluk görüşü için bkz.; Eren, *Borçlar Genel*, 235. Geçersizlik görüşü için bkz.; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt V-1,1, 2. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2019), 185.

esnaf kuryelerin menfaatine aykırı hükümlerin sözleşme içeriğine dâhil edilmeyerek yazılmamış sayılmasına yol açabilecektir.

Esnaf kuryeler, platform ile aralarında yapılan sözleşmenin iş sözleşmesi değil, *Hizmet Alım Sözleşmesi* olarak adlandırıldığını belirtmişlerdir.^[99] Ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün raporunda da esnaf kuryelerin platformlarla *Hizmet Alım Sözleşmesi* adı altında sözleşme imzaladığı hususu açıkça yer almıştır.^[100] Ulaşabildiğimiz örnek sözleşmelerde *Sürücü Sözleşmesi*,^[101] *Taşıyıcı (Kurye) Sözleşmesi*,^[102] *Ortaklık Sözleşmesi*^[103] gibi farklı adlandırmaların yapıldığı görülmüştür. Sözleşmelerde *sürücü*, *taşıyıcı* veya *ortak* gibi farklı adlandırmalara yer verilmesi, uygulamada bu ilişkilerin hukuki niteliğine dair kavramsal bir belirsizlik olduğunu ortaya koymaktadır.

Bir platformda çalışan kuryeler ise imzaladıkları sözleşmede tüm sorumluluğun esnaf kuryeye yüklendiğini, sözleşmeye konulan hükümle platformunun kendi sermayesini korumak amacıyla bütün riskleri kuryenin aldığını ifade etmiştir.^[104] Bu yöndeki sözleşme hükmü, esnaf kuryelerin işin icrası sırasında ortaya çıkabilecek her türlü zarardan şahsen sorumlu tutulacakları anlamına gelmektedir.^[105]

[99] Karadoğan, Türkiye’de Getir, 6; Çelik, Covid- 19 Pandemisinin, 64.

[100] ILO, Motosikletli Kuryeler, 80.

[101] Banabikurye, <https://banabikurye.com/banabikurye-surucu-sozlesmesi> , E.T. 18. 05. 2025.

[102] Hitkurye, <https://hitkurye.com/tasiyici-kurye-sozlesmesi/> , E.T. 18. 05. 2025.

[103] Şipşak Kurye, <https://sipsakapp.com/sipsak-kurye-kayit-ve-ortaklik-sozlesmesi>, E.T. 18. 05. 2025.

[104] “...*Kurye, doğabilecek tüm zarar ve ziyanının teminatını (örneğin paketin çalınması, kaybolması veya zarar görmesi gibi) teşkil etmek üzere -Taraflarca mutabık kalınan tutarda (bu tutar değişiklik göstermekle birlikte güncel olarak ortalama 10 asgari ücrete, yani 50.000 liraya tekabül ediyor)- teminat senedi düzenleyerek sözleşme imzalanmadan önce ...’a teslim etmek zorundadır...*”. İlgili hüküm için bkz.; Öz, Platform Ekonomisinde, 98. Dolayısıyla kuryeler paketlerin taşınması ile dağıtımı esnasında ürünlerde meydana gelebilecek zarar, eksiklik ve çalınma gibi durumlardan tek başına sorumludur.

[105] Erol, Kendi Hesabına Çalışan, 1095.

Örnek sözleşmelerde kuryelerin hizmetlerini bizzat ifa etmesi zorunlu tutulmakta,^[106] sözleşmeden doğan edimin ifasının üçüncü kişiler tarafından yerine getirilmesi yasaklanmaktadır.^[107] Sözleşmeden doğan edimin ifasının üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilmesinin yasaklanması, ifanın gerçekleştirilmesinde kişiye özgü unsurların ağır bastığını ortaya koymaktadır. Nitekim, Türk Borçlar Kanunu m. 83 uyarınca, edimin üçüncü kişi tarafından ifa edilebilmesi mümkündür. Fakat edimin niteliği gereği sadece borçlu tarafından ifasında alacaklının yararı olduğu hâllerde bu mümkün değildir.^[108] Özellikle edimin ifasında borçlunun kişiliğinin önemli olduğu borç ilişkilerinde, şahsen ifa zorunluluğu söz konusudur.^[109] Bu bağlamda, platformlar ile esnaf kuryeler arasında akdedilen sözleşmelerde üçüncü kişi tarafından yapılacak ifanın açıkça yasaklanmış olması, sözleşme kapsamında yerine getirilecek edimin kuryenin kişisel özelliklerine dayandığını göstermektedir. Platformun sözleşme ile getirdiği bu tür sınırlamalar, kuryenin kendi işini bağımsız biçimde yürütme imkânını ortadan kaldırmakta, onu yalnızca platformun talimatları doğrultusunda şahsen çalışmak zorunda olan bir kişi haline getirmektedir.

Ulaşabildiğimiz örnek sözleşmelerde, kuryenin müşteri tarafından yapılan değerlendirme ve puanlamalara tabi olduğu, bu değerlendirmelerin olumsuz yönde yoğunlaşması hâlinde ise platformun, kuryenin uygulamaya erişimini geçici olarak kısıtlayabileceği veya üyeliğine son verebileceği açıkça hükme bağlanmıştır.^[110] Bu doğrultuda kuryenin belirli bir ortalama puan seviye-

[106] Esnaf kuryelerin yardımcı kişi çalıştırıp çalıştıramayacakları, bağımlılık ilişkisinin belirlenmesinde bir ölçüt olarak kullanılabilecektir.

[107] "...SÜRÜCÜ, işbu sözleşme kapsamındaki hizmeti bizzat ifa edeceğini, yerine bir başkasını kullanmayacağını, ... kabul, beyan ve taahhüt eder. SÜRÜCÜ'nün, işbu madde hıfına taşıma işini bir başkası eliyle yapması, kendisine tahsis edilmiş olan UYGULAMA'yı bir başkasına kullandırması halinde 10.000,00 TL cezai şartı koşulsuz ve şartsız olarak ... 'ye derhal ve nakden ödeyeceğini kabul, beyan ve taahhüt eder...", <https://banabikurye.com/banabikurye-surucu-sozlesmesi>, E.T. 26.05.2025.

[108] Antalya, Borçlar Genel, 101.

[109] Eren, Borçlar Genel, 1040.

[110] "... söz konusu MÜŞTERİ puanlamaları neticesinde, sürekli olumsuz puan ve yorum alan SÜRÜCÜ'nün üyeliğini askıya alabilecek ya da üyelikten çıkartabilecektir. SÜRÜCÜ, tarafından belirlenecek ve yine... 'nin takdirine bağlı olarak zaman zaman değiştirebileceği

sinin altına düşmemesi ve müşteri taleplerini haklı bir gerekçe olmaksızın reddetmemesi gerektiği de sözleşmesel yükümlülük hâline getirilmiştir. Platformların, müşterilerden hizmete ilişkin puanlama yoluyla geri bildirim toplayarak iş dağılımını bu değerlendirmelere göre yapması, kurye üzerindeki denetim yetkisinin fiilen kullanıldığını göstermektedir.^[111] Özellikle performansa dayalı değerlendirme sistemi, uygulamaya erişimin tek taraflı kısıtlanabilmesi ve kuryenin kendisine verilen işi reddetme hakkının sınırlandırılmasına ilişkin sözleşme hükümleri kuryenin serbestisini önemli ölçüde daraltarak onu fiilen bir performans denetim sistemine tâbi kılmaktadır.^[112] Buna ek olarak, sürücünün yalnızca platform aracılığıyla müşteriyle ilişki kurmasına izin veren ve uygulama dışında doğrudan iş ilişkisi kurmasını yasaklayan sözleşme hükmü de^[113] esnaf kuryenin ekonomik ve organizasyonel bağımsızlığını önemli ölçüde sınırlamaktadır.^[114]

“ORTALAMA PUAN” seviyesinden aşağıya düşmeyeceğini kabul eder. SÜRÜCÜ, UYGULAMA ‘da çevrimiçi durumda iken MÜŞTERİ’lerden gelen talepleri birden fazla kez reddedemez. Dolayısıyla SÜRÜCÜ, UYGULAMA’da çevrimiçi durumda iken ret için haklı sebepler haricinde konumuna uygun tüm MÜŞTERİ isteklerini kabul edeceğini kabul, beyan ve taahhüt eder. Bu madde SÜRÜCÜ’nün bağımsız olması niteliği hilafında değildir...”, <https://banabikurye.com/banabikurye-surucu-sozlesmesi>, E.T. 26.05.2025.

[111] Yayvak Namlı, Dijital Çağda, 134. Özellikle işin yerine getirilmesine ilişkin talimatlar ve onlara uyulması bakımından, kullanıcıların değerlendirmesinin platforma bağlılık ilişkisi kuracağı görüşü için bkz.; Sözer, Hizmet Platformları, 1034.

[112] Taraflar arasındaki ilişkinin bağımlı ya da bağımsız nitelikte olup olmadığının tespiti bakımından, hizmet sunan kişinin müşteriye seçme özgürlüğüne sahip olup olmadığı, hizmetin bedelinin kim tarafından belirlendiği gibi unsurların belirleyici rol oynadığına ilişkin açıklamalar için bkz.; Sözer, Hizmet Platformları, 1030-1031.

[113] *“...MÜŞTERİ ile SÜRÜCÜ arasındaki taşıma ilişkisi yalnızca UYGULAMA’dan gelen şifre aracılığıyla kurulur, SÜRÜCÜ’nün MÜŞTERİ’yle UYGULAMA’dan ayrı bir şekilde iş ilişkisi kurması, UYGULAMA olmaksızın beraber çalışmayı teklif etmesi gibi durumlarda, ilgili SÜRÜCÜ ile olan hizmet ilişkisi feshedilecektir...”, <https://banabikurye.com/banabikurye-surucu-sozlesmesi>, E.T. 26.05.2025.*

[114] Ekonomik ve organizasyonel bağımlılık ilişkisi yapılan işin niteliği, rekabet yasağı düzenlemeleri ve işin şahsen ifa edilip edilmediği gibi unsurlar çerçevesinde değerlendirilecektir (Sözer, Hizmet Platformları, 1034).

Sözleşmenin çeşitli hükümlerinde taraflar arasındaki ilişkinin bağımsız nitelikte olduğu ve taraflar arasındaki ilişkinin işçi ile işveren ilişkisi olmadığı özellikle vurgulanmaktadır.^[115] Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde, her ne kadar *bağımsız çalışma* vurgusu yapılsa da^[116] platformun kurye üzerindeki yönlendirme ve denetim gücünün yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

Ulaşılabilen sözleşme hükümleri çerçevesinde, esnaf kuryeler ile platformlar arasında akdedilen bu tür sözleşmeler, ilk bakışta Türk Borçlar Kanunu'na tâbi, bağımsız nitelikte iş görme borcu doğuran sözleşme izlenimi vermektedir.^[117] Fakat içerdiği hükümler ve uygulamadaki yansımaları itibarıyla, taraflar arasındaki ilişkinin yoğun şekilde ekonomik ve kişisel bağımlılık unsurlarını taşıdığı görülmektedir.^[118] Hâkimin, esnaf kurye ile platform arasında çıkan bir uyuşmazlıkta, yalnızca esnaf kuryenin 4/1(b) kapsamında sisteme bağımsız çalışan sıfatıyla kaydolmasını, vergisel yükümlülüklerini kendisinin yerine getirmesini ve sözleşmedeki bağımsızlık vurgusunu dikkate alması halinde taraflar arasındaki ilişkiyi bağımsız çalışma olarak nitelendirmesi muhtemeldir. Burada gerçek hukuki durumun saptanması için, hâkimin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 31. Maddesinde yer alan davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde hukuki ilişkinin gerçek niteliğini tespit etmesi, salt sözleşmedeki hükümlerden hareket etmemesi, esnaf kuryelerin çalışma koşullarını ve özellikle maruz kaldıkları yoğun denetimi göz önünde bulundurarak değerlendirme yapması ve elde ettiği veriler ışığında sonuca ulaşması gerekmektedir. Zira bu belirleme yapılırken tarafların sözleşmeye

[115] “SÜRÜCÜ ile ... arasında işçi-işveren, acente, temsilci, ortaklık söz konusu olmayıp, işbu SÖZLEŞME dışında sair hiçbir surette başkaca ticari bir ilişki söz konusu değildir. SÜRÜCÜ, bağımsız bir SÜRÜCÜ olarak, ... ye bağlı olarak çalışmaksızın, işbu SÖZLEŞME kapsamında hizmet verecektir...”, <https://banabikurye.com/banabikurye-surucu-sozlesmesi>, E.T. 26.05.2025.

[116] Dijital çalışma nedeniyle doğan işlerde bağımlı ve bağımsız çalışma arasındaki farklılıklar bakımından kesin olarak bir karara varılamadığı için bu durumundan yararlanılarak bağımsız çalışmaya yönlendirme yapılmaktadır. (Sözer, Hizmet Platformları, 980).

[117] Erkan Kıdak, “Ücretli İstihdamdan Kaçış: Esnaf Kurye Modeli”, *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi*, (2021), 5.

[118] Günbattı, Konum Tabanlı, 115.

ilişkin kendi nitelendirmeleri önem taşımamaktadır.^[119] Hâkim, taraflar arasındaki ilişkinin gerçek hukuki niteliğini araştıracaktır.^[120] Dolayısıyla taraflar arasındaki sözleşmesel ilişki, bağımsız bir çalışma ilişkisi şeklinde yapılandırılmış olsa da maddi olgular ve fiili çalışma koşulları bağımlılık unsurunun varlığına işaret ediyorsa, hâkim görünürdeki sözleşme hükümlerine bağlı kalmaksızın, ilişkinin gerçek mahiyetini tespit ederek buna uygun bir hukuki nitelendirme yapmakla yükümlüdür.

Bu konuya ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi'nce incelenen bir kararda İlk Derece Mahkemesi'nin tespitleri çalışmamız bakımından önem arz etmektedir. Zira İzmir 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, taraflar arasında *paket taşıma sözleşmesi* başlığı altında kurulan sözleşmenin esnaf kurye modeli çerçevesinde akdedildiğini kabul etmekle birlikte, ilişkinin fiilî işleyişine bakarak sözleşmenin işçi-işveren ilişkisine özgü tüm unsurları taşıdığını tespit etmiş ve uyuşmazlığın iş mahkemesinin görev alanına girdiğine hükmetmiştir. Mahkeme, davacının bağımsız bir tacir gibi hareket etmediğini, işin ifası sırasında mesai saatlerinin, izinlerin ve talimatların platform tarafından verildiğini vurgulayarak, taraflar arasındaki ilişkiyi bir hizmet sözleşmesi olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte mahkeme, son yıllarda ülke genelinde *esnaf kurye* modeliyle, şahısların, kendi nam ve hesabına paket taşıma faaliyeti yürüttüklerinin görüldüğünü, bu modelin genellikle iş sözleşmesi kapsamında çalışmaya kıyasla daha yüksek kazanç sağlama imkânı sunduğu için tercih edildiğini belirtmiştir. Ancak bu ekonomik tercihin, kuryelerin platforma olan fiilî bağımlılıklarını ve platform karşısındaki ekonomik bağımlılıklarını ortadan kaldırmadığını, dolayısıyla iş ilişkisine özgü bağımlılık unsurunu bertaraf etmeyeceğini vurgulamıştır.^[121]

[119] Nomer, Borçlar Hukuku, 52; Ömer Ekmekçi ve Esra Yiğit, *Bireysel İş Hukuku Dersleri*, 2. Baskı, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 34.

[120] Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 750.

[121] İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi, E. 2023/1433, K. 2023/2296, 13.12.2023, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.05.2025. Ancak bu karar, davalı tarafın istinaf başvurusu üzerine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi tarafından usulden kaldırılmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin değerlendirmelerini esasa girerek incelememiştir

III. ESNAF KURYE VE PLATFORM ARASINDAKİ SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. ESER SÖZLEŞMESİNİN ASLİ EDİMLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRME

1- Eser Meydana Getirme

Türk Borçlar Kanunu'nun 470. maddesinde düzenlenen eser sözleşmesinde, yüklenici bir eser meydana getirmeyi, iş sahibi ise karşılığında bedel ödemeyi taahhüt etmektedir. Bu sözleşmede yüklenicinin borcu, yalnızca bir edim fiilini yerine getirmekten ibaret olmayıp belirli bir sonucun ortaya konulmasına yöneliktir.^[122] Hizmet sözleşmesinde işçinin ve vekâlet sözleşmesinde vekilin üstlendiği yalnızca edim fiiline ilişkin iş görme borcunun aksine, eser sözleşmesinde yüklenici yalnızca bir edim fiilini değil, edim sonucunu da taahhüt etmektedir.^[123] Eseri meydana getiren yüklenici, iş görme edimini yerine getirirken bağımsızdır.^[124]

Eser sözleşmesinin konusunu oluşturan *eser* kavramı hem maddî hem de maddî olmayan nitelikteki belirli bir iş görme sonucunu ifade etmektedir.^[125] Bu doğrultuda eser sözleşmesinde, yüklenicinin yalnızca bir faaliyet gerçekleştirmesi aranmaz. Yüklenici bu faaliyetin sonunda iş sahibine karşı teslim edilebilir nitelikte somut bir sonuç meydana getirmelidir. Bu unsur sadece yeni bir eserin ortaya çıkarılmasını kapsamamaktadır. Eserde yapılan değişiklikler ve eklemeler, eserin onarılması, montajı, bakımı veya yok

HAKEMLİ

[122] Fahrettin Aral ve Hasan Ayrancı: *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 17. Baskı, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 443; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 10. Baskı, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 604; Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 6. Baskı, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2024), 461; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 6. Baskı, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 346; Cevdet Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 18. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2022), 547; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt II*, 5. Baskı, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010), 1.

[123] Aral-Ayrancı, *Borçlar Hukuku*, 443; Gümüş, *Borçlar Hukuku*, 331; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, 462. Buna ilişkin Yargıtay kararları için bkz.; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/11181, K. 2025/835. 20.1.2025; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/6913 K. 2024/8419, 11.9.2024, www.kazanci.com.tr, E.T. 20. 05. 2025.

[124] Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, 460; Gümüş, *Borçlar Hukuku*, 347; Yavuz, *Borçlar Hukuku*, 547; Sözer, *Hizmet Platformları*, 1026.

[125] Eser kavramına ilişkin tartışmalar için bkz.; Aral-Ayrancı, *Borçlar Hukuku*, 443- 447; Tandoğan, *Borçlar Hukuku*, 2- 22.

edilmesine ilişkin iş görme faaliyetleri de bu kapsamdadır.^[126] Dolayısıyla bir eser meydana getirmekten bahsedilebilmesi için, tarafların iradesine göre yüklenicinin işi gerçekleştirmesi sonucunda eskisinden farklı bir sonucun elde edilmesi yeterlidir.^[127]

Bu çerçevede, esnaf kuryelerin iş görme borcunun eser sözleşmesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu gündeme gelmektedir. Zira eser sözleşmesinde yüklenicinin borcu iş sahibine teslim etmek için bir eser meydana getirmek iken, esnaf kuryenin taşıma faaliyeti genellikle süreklilik arz eden ve sonuçtan ziyade faaliyetin kendisine odaklanan bir nitelik göstermektedir. Her bir teslimat teknik anlamda *tamamlanmış* gibi görünse de, bu teslimatlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde bir eser sonucu meydana getirmemektedir. Aksine burada düzenli ve tekrarlayan bir iş görme faaliyeti söz konusudur. Buna ek olarak, esnaf kuryeler sözleşmede *bağımsız* olarak tanımlansa da fiili çalışma düzeni ve platformla olan ilişkileri incelendiğinde, bu bağımsızlık çoğu zaman şekli düzeyde kalmaktadır. Dolayısıyla hem işin niteliği hem de kurye ile platform arasındaki ilişki, eser sözleşmesinin karakteristik *bağımsız yüklenici* modelinden önemli ölçüde uzaklaşmaktadır.

2- Bedel

Eser sözleşmesindeki diğer asli edim, iş sahibinin ortaya konulacak eser karşılığında bedel ödeme yükümlülüğü üstlenmesidir. Kanun koyucunun “ücret” yerine “bedel” kavramını tercih etmesi bilinçli bir tercihtir. Bu tercih, eser sözleşmesini hizmet sözleşmesinden (TBK m. 393 vd.) ayırtırmaktadır.^[128] Zira eser sözleşmesinde bedel, yalnızca bir faaliyet karşılığı değil, yüklenicinin gerçekleştirdiği somut ve ekonomik değere sahip bir iş görme sonucunun karşılığı olarak düzenlenmektedir.

Çalışmamız kapsamında incelenen esnaf kurye ve platform arasındaki örnek sözleşmelerde, ücretin doğrudan teslimat sayısına endeksli olarak hesaplandığı ve ödeme günlerinin platform tarafından belirlendiği görülmektedir. İncelediğimiz sözleşmede *ücret* yerine *komisyon bedeli* ifadesine yer verilmiş olup, teslimat başına ödenecek tutar bu şekilde ifade

[126] Tandoğan, Borçlar Hukuku, 23.

[127] Gümüş, Borçlar Hukuku, 348; Eren, Borçlar Özel, 607- 608.

[128] Aral-Ayrancı, Borçlar Hukuku, 449.

edilmiştir. Bu kavramsal tercih, açıkça taraflar arasındaki ilişkinin hizmet sözleşmesi izlenimi doğurmaması amacıyla yapılmış görünmektedir. Söz konusu komisyon bedelinin, yalnızca platformun dijital arayüzü üzerinden takip edilebileceği ve uygulama dışında herhangi bir ödeme yönteminin kullanılamayacağı da sözleşmede açıkça düzenlenmiştir.^[129] Ayrıca, platformun belirli durumlarda bu bedel üzerinden doğrudan mahsup yetkisine sahip olduğu ve ödeme tarihlerinin daima platform tarafından belirlenmesi hususu da genel işlem şartı ihtiva eden örnek sözleşmelerde hüküm altına alınmıştır.^[130] Uygulama dışı ödeme yolları da sözleşme hükümleri ile yasaklanmıştır. Dolayısıyla, kuryenin edimi karşılığında alacağı karşılığın miktarı ve ödenme biçimi tamamen platformun inisiyatifine bağlı olarak belirlenmektedir.

Kanaatimizce esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasında kurulan sözleşmelerin, Türk Borçlar Kanunu m. 470 ve devamı kapsamında eser sözleşmesi olarak nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Zira bu ilişkide, eser sözleşmesine özgü olarak bir eserin ortaya konulması değil, süreklilik gösteren, tekrarlayan ve süreç merkezli bir faaliyet söz konusudur. Ayrıca esnaf kurye ve platform arasındaki sözleşmede öngörülen *komisyon bedeli*, eser meydana getirmenin karşılığı olarak ödenen bir bedel niteliğini taşımamaktadır. Bu itibarla, ilgili sözleşmenin eser sözleşmesi olarak sınıflandırılması doğru olmayacaktır.

[129] “...Sürücü tarafından, gerçekleştirdiği her bir teslimat için kurye başı olmak kaydıyla iş sahibine ödeme yapılacaktır. İşbu ödemenin miktarı her sipariş için farklılık gösterebilecektir. Başlangıç için ... TL olarak belirlenen bu ücret, sözleşmesinin 9. maddesi doğrultusunda iş sahibi tarafından tek taraflı olarak her zaman uygulama üzerinden ilan edilerek değiştirilebilecektir. Sürücülerin uygulamada belirtilen dışında bir ücret talep etme hakkı yoktur...”

[130] “...sözleşmeye aykırı davranışlar ya da SÜRÜCÜ kusurundan kaynaklı zararlarının tahsili için, SÜRÜCÜ’nün sistemde var olan cari hesap alacağından bu zararı mahsup edebilecek, ayrıca bu mahsuplaşma ile zararını karşılayamadığı durumlarda tazmin hakkı da saklı olacaktır. SÜRÜCÜLERİN UYGULAMA’da belirtilen dışında bir ücret talep etmek hakkı yoktur...”

B. VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN ASLİ EDİMLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRME

1- Bir İş veya Hizmetin Görülmesi

Vekâlet sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu m. 502/1 uyarınca vekilin, vekâleti kabulüyle birlikte kendisine devredilen işi veya hizmeti, sözleşmeye uygun şekilde ifa etmeyi üstlendiği bir sözleşme türüdür. Bu sözleşmeyi karakterize eden borç *bir işin veya hizmetin görülmesidir*.^[131] Vekâletin konusunu oluşturan *işin görülmesi* kavramı, hukuki işlemleri ve hukuki işlem benzerlerini, *hizmetin görülmesi* kavramı ise maddi fiil olarak fiili bir hizmet ediminin yerine getirilmesini ifade etmektedir.^[132] Dolayısıyla, vekâlet sözleşmesinin konusu daima yapma edimi niteliğindeki iş görme borcudur. Katlanma veya kaçınma borçları ise, yalnızca yan edim niteliğinde vekâlet sözleşmesinin konusu olabilir.^[133] Özellikle maddi fiil niteliğindeki vekâlet ilişkilerinde, vekil, hukuki işlem gerçekleştirmekten ziyade maddi nitelikte bir hizmetin ifası borcu altına girmektedir.^[134]

Bu kapsamda değerlendirildiğinde, esnaf kuryelerin dijital platformlar aracılığıyla yerine getirdikleri faaliyet, esas itibarıyla maddi fiil niteliğinde bir iş görme edimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurye, platform üzerinden kendisine yönlendirilen teslimat taleplerini kabul ederek belirli bir gönderinin belirlenen adrese taşınmasını fiilen yerine getirmektedir. Kuryenin faaliyeti bu yönüyle fiziksel emek ve dikkat gerektiren, bedensel nitelikli bir hizmettir. Kuryenin edimi, bir hukukî işlemin gerçekleştirilmesine değil, doğrudan doğruya maddi bir fiilin icrasına yöneliktir. Esnaf kurye tarafından yerine getirilen edim ise, vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturabilecek nitelikte bir yapma borcu olup maddi fiil vekâletinde karşılaşılan bir hizmetin yerine getirilmesi durumu ile benzerdir. Fakat söz konusu ilişkinin vekâlet

[131] Yavuz, Borçlar Hukuku, 639; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, 546; Eren, Borçlar Özel, 720; Tandoğan, Borçlar Hukuku, 355.

[132] Gümüş, Borçlar Hukuku, 448-449; Aral/ Ayrancı, Borçlar Hukuku, 531-532; Yavuz, Borçlar Hukuku, 639- 640; Eren, Borçlar Özel, 721.

[133] Aral-Ayrancı, Borçlar Hukuku, 531.

[134] Bu tür vekâlet ilişkileri, günümüzde geniş uygulama alanı bulan, çoğu kez uzmanlık ve serbest meslek icrasını gerektiren hizmet türlerinde—örneğin mimarlık, hekimlik, danışmanlık ve eğitim faaliyetlerinde—ön plana çıkmaktadır. Detaylı bilgi için bkz.; Aral-Ayrancı, Borçlar Hukuku, 532; Tandoğan, Borçlar Hukuku, 359-360.

sözleşmesi olarak nitelendirilebilmesi, ancak vekâlet sözleşmesine özgü diğer asli edimlerin varlığı halinde mümkün olacaktır.

2- Başkasının Menfaatine ve Hesabına Hareket Edilmesi

Vekâlet sözleşmesinin ayırt edici özelliklerinden biri, vekilin üstlendiği işi, vekâlet verenin menfaatine gerçekleştirmesidir. Vekil, sözleşme kapsamında yüklendiği iş veya hizmeti, kendi yararına değil, esasen vekâlet verenin amaçladığı sonucu gerçekleştirmeye ve menfaatini korumaya yönelik olarak ifa etmelidir.^[135] Sadece vekilin kendi yararına gerçekleştirdiği bir faaliyet, vekâlet sözleşmesinin konusu olamaz. Bununla birlikte, öğretide kabul edildiği üzere, vekâlet ilişkisi vekil ile vekalet verenin ortak menfaatine de hizmet edebilir.^[136]

Bu bağlamda, vekâlet sözleşmesine özgü yapısal unsurlardan biri olan başkasının menfaatine ve hesabına hareket etme unsuru, esnaf kuryelik faaliyeti bakımından dikkatle değerlendirilmelidir. Zira esnaf kurye, taşıma faaliyetini kendi nam ve hesabına değil, platform aracılığıyla aldığı sipariş doğrultusunda hizmetten faydalananacak müşterinin menfaatine ve esasen platformun işleyişine katkı sağlayacak şekilde ifa etmektedir. Somut sözleşme hükümleri incelendiğinde, kurye ile platform arasındaki ilişki, platform adına işlem yapma yetkisini içeren bir temsil yetkisi veya vekâlet ilişkisi içerecek mahiyette değildir. Kurye, platformu üçüncü kişiler nezdinde temsil etmekte ve platform adına herhangi bir hukuki işlem gerçekleştirme yetkisine sahip bulunmamaktadır. Dolayısıyla esnaf kurye, yalnızca kendi adına hareket etmekte, kendi aracıyla ve emeğiyle hizmet ifa etmektedir. Başka bir deyişle kurye, üçüncü kişilerle (müşteriyle) olan ilişkide platformun temsilcisi ya da onun nam ve hesabına hareket eden bir kişi konumunda değildir. Bu yönüyle, esnaf kurye ile platform arasında, vekâlet sözleşmesine özgü olan *başkasının adına ve hesabına hareket etme* unsurunun gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir.

3- Vekilin Edim Fiilinden Sorumlu Olması ve Bağımsız Olarak İş Görmesi

Vekil, vekâlet sözleşmesi uyarınca üstlendiği işi veya hizmeti, sözleşme hükümlerine ve dürüstlük kuralına uygun olarak ifa etmekle yükümlüdür. Bu

[135] Gümüş, Borçlar Hukuku, 450; Eren, Borçlar Özel, 723; Tandoğan, Borçlar Hukuku, 360.

[136] Aral-Ayrancı, Borçlar Hukuku, 532; Yavuz, Borçlar Hukuku, 642.

sözleşme türünde vekil, edim sonucunu değil, bir sonuca ulaşmaya yönelik edim fiilini taahhüt etmektedir. Dolayısıyla vekil, üstlendiği iş görme borcunu gereken özeni göstererek ifa etmekle yükümlüdür. Fakat hedeflenen sonucun gerçekleşmemesinden sorumlu değildir.^[137]

İş görme sözleşmeleri içerisinde yer alan vekalet sözleşmesinin en önemli unsurlarından birisi, vekilin işi yürütürken bağımsız hareket etmesidir.^[138] Zira vekâlet ve hizmet sözleşmeleri arasındaki belirgin farklardan biri, vekilin işi görürken bağımsız hareket etmesidir.^[139] Vekil, işi yerine getirirken vekâlet verene bağlı bir şekilde, onun organizasyonu içinde çalışan bir kişi konumunda değildir. Başka bir deyişle vekil ile vekalet veren arasında bir hiyerarşik denetim ya da ast-üst ilişkisi bulunmamaktadır. Vekâlet verenin talimat hakkı yalnızca işin nasıl yapılacağına ilişkindir ve bu yetki Türk Borçlar Kanunu m. 505 ile sınırlandırılmıştır. Bunun dışında vekil, işin ne zaman, nerede ve hangi araçlarla yapılacağı gibi konularda geniş bir hareket serbestisine sahiptir.^[140] Bu yönüyle vekil, faaliyetlerini kendi planlamasına göre, bağımsız şekilde yürütmektedir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan esnaf kuryelerin faaliyetleri değerlendirildiğinde, ilk bakışta vekâlet sözleşmesindeki bağımsız iş görme yapısıyla örtüşen bazı unsurların var olduğu düşünülebilir. Nitekim kuryeler, taşıma hizmetini kendi araçlarıyla yerine getirmekte ve hizmetin icrasında bağımsız gibi görünmektedirler. Fakat sözleşme hükümleri ve uygulamadaki işleyiş birlikte değerlendirildiğinde, kuryenin faaliyetlerinin zaman, yer ve yöntem bakımından önemli ölçüde platform tarafından belirlenen kurallara tabi olduğu, teslimatların platformun yönlendirmesiyle yapıldığı ve hizmetin ifasında geniş bir organizasyonel denetime maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca platformun tek taraflı değerlendirme sistemleri ve fesih yetkisi, kuryenin faaliyeti üzerindeki denetimi daha da yoğunlaştırmaktadır. Bu

[137] Aral- Ayrancı, Borçlar Hukuku, 533-534; Yavuz, Borçlar Hukuku, 643; Gümüş, Borçlar Hukuku, 454; Eren, Borçlar Özel, 612-613; Tandoğan, 364.

[138] Vekalet sözleşmesindeki bağımsızlığın “nisbi bağımsızlık” olduğu görüşü için bkz.; Tandoğan, Borçlar Hukuku, 374- 375.

[139] Yavuz, Borçlar Hukuku, 647; Eren, Borçlar Özel, 730; Tandoğan, Borçlar Hukuku, 377.

[140] Aral-Ayrancı, Borçlar Hukuku, 534; Gümüş, Borçlar Hukuku, 433.

doğrultuda, taraflar arasında kurulan sözleşmenin vekâlet sözleşmesinin ayırt edici yapısal unsurlarını taşımadığı ve bu sözleşme türü kapsamında nitelendirilmesinin isabetli olmayacağı kanaatindeyiz.

C. İŞ SÖZLEŞMESİNİN ASLİ EDİMLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRME

Türk hukukunda iş sözleşmesine ilişkin temel tanım, İş Kanunu'nun kapsamına giren işçiler bakımından, İK'nin 8. maddesinde yer almaktadır. Bu tanıma göre iş sözleşmesi, işçinin bağımlılık altında iş görmeyi taahhüt ettiği, işverenin ise ücret ödeme borcu altında bulunduğu bir sözleşme türüdür. TBK'nin 393. maddesinde yapılan tanım ise “*Hizmet sözleşmesi, işçinin işverene tâbi olarak belirli veya belirsiz bir süreyle iş görmeyi ve işverenin de zamana yahut yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.*” şeklindedir. Dolayısıyla TBK'de yer alan hizmet sözleşmesi ile İş Kanunu'ndaki iş sözleşmesi düzenlemeleri arasında esaslı bir farklılık yoktur.^[141]

1- İş Görme

İş sözleşmesinden bahsedilebilmesi için her şeyden önce işçi, bir iş görme edimi üstlenmiş olmalıdır.^[142] Nitekim esnaf kuryeler de kendilerine teslim edilen paketi müşteriye ulaştırmakla iş görme edimini ifa etmektedir. Bu çerçevede esnaf kuryeler, genellikle yemek siparişlerini, alışveriş paketlerini veya kargoları müşterinin adresine teslim etmektedir.

HAKEMLİ

[141] Nurşen Canıklıoğlu, “Türk Borçlar Kanunu'nun Hizmet Sözleşmesinin Kurulmasına Tarafların Hak ve Borçlarına İlişkin Hükümlerinin Genel Bir Değerlendirmesi”, *Çalışma Hayatı Açısından Yeni Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu Semineri*, (İstanbul, 20-21 Eylül 2011), 79; Başak Güneş ve Faruk Barış Mutlay, “Yeni Borçlar Kanunu'nun Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerinin İş Kanunu ve 818 Sayılı Kanun'la Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi”, *Çalışma ve Toplum Dergisi* 3, no. 30, (2011), 235.

[142] Sarper Süzek ve Süleyman Başterzi: *İş Hukuku*, 24. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2024), 237; Haluk Hadi Sümer, *İş Hukuku*, 23. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2018) 37; Hamdi Mollamahmutoğlu, Muhittin Astarlı ve Ulaş Baysal, *İş Hukuku*, 7. Baskı, (Ankara: Lykeion Yayınları, 2022), 328-329. Nuri Çelik, Nurşen Canıklıoğlu, Talat Canbolat ve Ercüment Özkaraca, *İş Hukuku Dersleri*, 35. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2022), 167.

2- Ücret

İş sözleşmesinin diğer unsuru ise belirli bir işin görülmesi karşılığında işçiye ücret ödenmesidir.^[143] Nitekim esnaf kuryelerin ücreti de genellikle teslim ettikleri paket sayısı esas alınarak belirlenmektedir. Dolayısıyla bir esnaf kuryenin kazancı her ay farklılık gösterecektir.

3- Bağımlılık

a) Genel Olarak

Bağımlılık unsuru, iş sözleşmesini eser ve vekalet gibi diğer iş görme sözleşmelerinden ayırmaktadır.^[144] İşçinin işverene olan bağımlılığını ekonomik bağımlılıktan çok kişisel/hukuki bağımlılık olarak anlamak daha yerinde olacaktır.^[145] Çünkü işçi, işverenin yönetimi ve denetimi altında, onun emir ve talimatlarına uygun şekilde iş görmekle yükümlüdür. Gelişen teknoloji, yeni istihdam ve üretim olanakları ile yeni çalışma biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sebeple yeni atipik iş sözleşmesi türleri ortaya çıkmış,^[146] bağımlılık kavramının daha esnek bir yardımcı ölçütle yeniden ele alınması gerekmiştir. Bu gerekçelerle hem öğreti de hem yargı uygulamasında *işçinin işverene ait iş organizasyonu içerisinde onun yararına*

[143] Sümer, İş Hukuku, 37; Süzek- Başterzi, İş Hukuku, 238; Mollamahmutoğlu-Astarlı-Baysal, İş Hukuku, 333; Çelik- Caniklioğlu- Canbolat- Özkaraca, İş Hukuku, 167.

[144] Süzek-Başterzi, İş Hukuku, 239; Eren, Borçlar Özel, 547; Gümüş, Borçlar Hukuku, 351; Mollamahmutoğlu-Astarlı-Baysal, İş Hukuku, 338; Çelik- Caniklioğlu- Canbolat- Özkaraca, İş Hukuku, 168.

[145] Süzek-Başterzi, İş Hukuku, 239; Mollamahmutoğlu-Astarlı-Baysal, İş Hukuku, 341. Yargıtay, bağımlı çalışmayı, işverenin tayin ettiği yer ve zamanda, işverence temin edilen teknik destekle ve yine işverenin denetimi ve gözetimi altında icra edilen çalışma olarak ifade etmektedir. İşin görülmesi sürecinde, işçinin faaliyetini, çalışma şeklini, yerini, zamanını ve işyerindeki davranışlarını düzenleyen talimatlar veren işverenin, işçiye bağımlılık altında tuttuğu Yargıtay kararlarında sıkça ifade edilmektedir. Örnek kararlar için bkz.; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/11081, K. 2025/1051, 22.1.2025; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/8382, K. 2024/10965, 13.11.2024, www.kazanci.com.tr, E.T.: 20. 05. 2025.

[146] Süzek-Başterzi, İş Hukuku, 243.

iş yapması, bağımlılık unsurunun tespitinde ölçüt olarak esas alınmıştır.^[147] Başka bir ifadeyle, bağımsız çalışan ile işçi arasındaki ayrımda belirleyici olan hukuki ve kişisel bağımlılık unsuru, işverenin yönetim, gözetim ve denetimi altında sınırları işveren tarafından çizilmiş ve organize edilmiş bir işin, onun organizasyonu içinde yerine getirilmesi anlamına gelmektedir.^[148] Ayrıca

[147] Bu konuda bkz.; Süzek-Başterzi, İş Hukuku, 241. Yargıtay'ın bir kararında "... işçinin, işverenin kapsam ve sınırlarını belirlemiş olduğu iş organizasyonu içerisinde işverene bağımlılığına zarar vermeyecek oranda ve yükümlü olduğu iş görme ediminin ifası uğruna karar alma yetkisiyle işveren yararına iş sözleşmesiyle bağlı olarak çalışması bağımlılık unsurunu ortadan kaldırmamaktadır. Zira genel nitelikte de olsa işveren tarafından çerçevesi çizilen ve organize edilen bir iş görme ediminin ifası, işverenin yönetim ve talimatı altında gerçekleşen bir bağımlılık ilişkisinin varlığını ortaya koymakta olup bu tür bir iş ilişkisinde bağımlılık unsuru görece zayıf olsa da varlığını korur. İşçinin, işverenin belirlediği koşullarda çalışırken kendi üretici gücünü kullanması ve işverenin isteği doğrultusunda işin yapılması için serbest hareket etmesi işverenle arasındaki bağımlılık unsuruna zarar veren bir olgu olarak değerlendirilemez..." ifadelerine yer verdiği görülmektedir (Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2024/11081, K. 2025/1051, 22.01.2025, www.kazanci.com.tr, E.T. 20.05.2025).

[148] Dilek Dulay Yangın, "Endüstri 4.0, Dijitalleşme ve İş Hukukunun Geleceği-Dijital Platformların Ortaya Çıkardığı Hukuki İlişkiler Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *İstanbul Hukuk Mecmuası* 87, no. 3, (2020), 1223; Yargıtay kararlarında: "... özellikle bağımsız çalışanı, işçiden ayıran ilk önemli kriter, çalışan kişinin yaptığı işin yönetimi ve gerçek denetiminin kime ait olduğudur. İşçi işverenin yönetim ve sorumluluğu altında işleyen bir organizasyon içinde yer alır. Çalışma saatleri kesin veya esnek biçimde, keza işin yapılacağı yer işverence belirlenir. İş araçları ve dokümantasyonu genelde işverence sağlanır. Bu kriter içinde değerlendirilebilecek alt kriter ise çalışanın, kendisine mi yoksa başkasına mı ait iş ya da hizmet organizasyonu kapsamında iş yaptığıdır. İşçinin işveren tarafından önceden belirlenen amaca uyma yükümlülüğü var iken, bağımsız çalışanın böyle bir yükümlülüğü yoktur. İşçinin önceden iş koşullarını belirleme yetkisi, isim yapılması sırasında kullanılacak araçları seçmesi, işin yapılacağı yer ve zamanı belirleme serbestisi yoktur. Çalışan kişi işin yürütümünü kendi organize etse de, üzerinde iş sahibinin belirli ölçüde kontrol ve denetimi söz konusuysa, iş sahibine bilgi ve hesap verme yükümlülüğü varsa, doğrudan iş sahibinin otoritesi altında olmasa da bağımlı çalışan olduğu kabul edilebilir. Bu bağlamda çalışanın işini kaybetme riski olmaksızın verilen görevi reddetme hakkına sahip olması (ki bu iş görme borcunun bir ifadesidir) önemli bir olgudur. Böyle bir durumda çalışan kişinin bağımsız çalışan olduğu kabul edilmelidir..." ifadelerine yer verildiği görülmektedir. (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E. 2010/44994, K. 2011/8684, 25.3.2011; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E. 2016/23561, K. 2020/10209, 1.10.2020; Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, E. 2016/11630 K. 2019/8888, 17.4.2019, www.kazanci.com.tr, E.T.20.05.2025).

bağımlılık unsuru tespit edilirken işin yapılması esnasında araç ve gereci kimin sağladığı, ücretin nasıl ödendiği, ekonomik riskin kime ait olduğu, kendisine teklif edilen işi reddettiği takdirde çalışanın işini kaybetme riski olup olmadığı gibi çeşitli yardımcı kriterlere de başvurulmaktadır.^[149] Ancak yardımcı kriterlerin hiçbiri tek başına belirleyici değildir.^[150] Bütün kriterler birlikte yorumlanarak değerlendirme yapılmalıdır.

Burada İspanya Yüksek Mahkemesi tarafından verilen Glovo teslimat kuryelerine ilişkin kararın^[151] ortaya konulmasının faydalı olduğunu düşünmekteyiz. Bu çerçevede İspanya Yüksek Mahkemesi, Glovo platformunda çalışmakta olan bir teslimat kuryesinin işçi olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme bu sonuca ulaşırken kuryelerin bağımsız iş organizasyonunun bulunmadığını, Glovo'nun organizasyonunun içerisinde onun algoritmaları vasıtasıyla verdiği talimatlarla çalıştığını, ücretlerini belirleme ve çalışma koşullarına

[149] Yargıtay kararlarında yardımcı kriterler “... iş sözleşmesinde bağımlılık unsurunun içeriğini; işverenin talimatlarına göre hareket etmek ve iş sürecinin ve sonuçlarının işveren tarafından denetlenmesi oluşturmaktadır. İşin işverene ait işyerinde görülmesi, malzemenin işveren tarafından sağlanması, iş görenin işin görülme tarzı bakımından iş sahibinden talimat alması, işin iş sahibi veya bir yardımcısı tarafından kontrol edilmesi, bir sermaye koymadan ve kendine ait bir organizasyonu olmadan faaliyet göstermesi, ücretin ödenme şekli, kişisel bağımlılığın tespitinde dikkate alınacak yardımcı olgulardır. İşveren olmada ise; iş sözleşmesini kimin düzenlediği, kimin işe aldığı ve iş sözleşmesini sona erdirdiği, ücretin kim tarafından ödendiği, iş görme ediminin kime karşı yerine getirildiği, kimin işinin yapıldığı, çalışma koşullarını kimin belirlediği ve bu anlamda kime bağımlı olarak çalıştığı önemlidir. İşverenin kayden başka bir gerçek ya da tüzel kişi olarak görünmesi, ona işveren sıfatı vermez. Diğer taraftan, bir işyeri veya işletmenin bağımsız işveren sıfatından söz edilebilmesi için; hukuki ve ekonomik açıdan bağımsız olması, bu konuda karar mekanizmasının kendinde bulunması, en önemlisi de bağımsız bir organizasyona sahip olması gerekir...” şeklinde ifade edilmektedir. (Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/1416 K. 2024/3321, 27.3.2024; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2023/2295 K. 2023/3165, 27.3.2023, www.kazanci.com.tr, E.T.20.05.2025).

[150] Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/11081, K. 2025/1051, 22.1.2025, www.kazanci.com.tr, E.T. 20.05.2025).

[151] Glovo dijital platformu hakkında detaylı bilgi için bkz.; Burcu Ezer, “Teslimat Platformu Kuryelerini İşçi Olarak Kabul Eden İspanyol Kraliyet Kararnamesi “El Real Decreto Ley 9/2021” Üzerine Bir İnceleme”, *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80, no. 3, (2022), 796-798.

müdahale etme hakkına sahip olmadığını ifade etmiştir.^[152] Mahkeme ayrıca Glovo'nun işin yapılmasını kontrol ettiğini ve çalışanları cezalandırmak amacıyla mekanizma kurduğunu tespit etmiş, hizmetin yerine getirilmesinde kullanılan esas aracın işletmelerin müşterilerle iletişime geçmesini sağlayan teknoloji olduğunu ve buna da Glovo'nun sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.^[153] Keza bir kurye teslimat yapabilmek için motosikletten ziyade, götürülecek ürünleri ve teslimat adresini gösteren yazılıma ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, platform çalışmalarında bilgisayar, otomobil, motosiklet, bisiklet, akıllı telefon gibi araçlar ile internet faturası ve yakıt giderleri her ne kadar platform çalışanları tarafından karşılanıyor olsa da, işin yerine getirilmesini sağlayan asıl araç konumundaki yazılım platform tarafından temin edilmektedir.^[154] Platform tarafından sağlanan yazılımlar ve kullanılan algoritmalar^[155] aracılığıyla bağımlılık unsuru görünüm değiştirerek, teknoloji ve algoritmalar yardımıyla gerçekleşen bir bağımlılığa dönüşmüştür.^[156] Bu nedenle, bağımlılık unsurunun belirlenmesinde işin ifası için gerekli araç ve gereçlerin platform tarafından temin edildiği kabul edilmelidir.^[157]

Çalışmamız kapsamında ele almak istediğimiz bir diğer karar Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi' nin 2021 tarihli Uber – Aslam ve Diğerleri

[152] Tribunal Supremo, 25.09.2020, 4746/ 805, <https://www.poderjudicial.es/search/openDocument/05986cd385feff03>, E.T. 01.06.2025.

[153] Günbattı, Konum Tabanlı, 88; Yıldız, Dijital Emek Platformları, 34; Ezer, Teslimat Platformu, 801-802.

[154] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 353.

[155] Algoritmanın en basit şekilde bir işin yapılmasında ya da bir problemin çözülmesinde kullanılan yöntem, teknik ya da metot olarak tanımlanması mümkündür. Algoritmik yönetim ise, geleneksel iş ilişkisinde işveren ya da işveren vekilleri tarafından yürütülen işlerin dijital araçlar ile yazılımlarla kısmen veya tamamen otomatik hale getirilerek gerçekleştirilmesidir. (Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 358. Baycık-Civan-Tolu Yılmaz-Bosna, Platform Çalışanlarını, 735; Günbattı, Konum Tabanlı, 39).

[156] Aykaç, Platform Ekonomisi, 81.

[157] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 353.

kararıdır.^[158] Davada Uber şoförleri, İş Hakları Yasası (Employment Rights Act) kapsamında *çalışan* statüsünde sayılmaları gerektiğini ileri sürerek, bu kanun kapsamındaki asgari ücret ve çalışma süresine ilişkin korumalardan yararlanmayı talep etmiştir. Uber ise şoförlerin bağımsız girişimci olduğunu savunmuş ve taraflar arasındaki ilişkinin yalnızca bir aracılık ilişkisi olduğunu iddia etmiştir.^[159] Mahkeme, taraflar arasında imzalanan sözleşmenin içeriğinden ziyade, işleyişe odaklanmış, Uber'in ücret tarifesini tek taraflı olarak belirlemesi, şoförlerin pazarlık gücünden yoksun olması, uygulama üzerinden performans izleme ve yaptırım mekanizmalarının işletilmesi, araç ve hizmet koşullarının Uber tarafından belirlenmesi gibi unsurları dikkate alarak şoförlerin İş Hakları Yasası kapsamında *çalışan* statüsünde olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme bahsi geçen bu kararda, şoförlerin uygulama açıkken görev için bekledikleri süreyi de *çalışma süresi* kabul etmiştir.

Ele almak istediğimiz bir başka karar ise Pekin Haidian Bölge Halk Mahkemesi'nde görülen FlashEx davasına ilişkindir. Bu dava mesai saatleri içinde kaza geçirerek yaralanan platform çalışanı kuryeye ilişkindir. Davacı kurye, platformdan iş kazası sigortası kapsamında güvence talep etmiştir. Buna karşılık platform, kuryeyle arasında bir iş sözleşmesi bulunmadığını, yalnızca bir *iş birliği sözleşmesi* olduğunu ileri sürerek davanın reddini istemiştir. Platform, kuryenin çalışma saatleri ve teslimat kotası üzerinde kontrol sahibi olduğunu öne sürse de mahkeme bu savunmayı yeterli görmemiş, davayı kabul ederek kurye ile platform arasındaki ilişkiyi iş ilişkisi olarak nitelendirmiştir. Mahkemenin kabul kararında kuryenin platforma ekonomik olarak bağımlı olduğuna ilişkin tespitlere yer verilmiştir. Ayrıca platformun kurye üzerinde kurduğu kontrol mekanizması, mahkemenin iş ilişkisinin varlığı yönündeki değerlendirmesinde dikkate aldığı ölçütlerden biri olmuştur. Mahkeme kararında bir internet şirketinin yeni iş yöntemleri

[158] The Supreme Court, Uber BV and others (Appellants) v Aslam and Others (Respondents), 19.02.2021, <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2019-0029-judgment.pdf>, E.T. 18. 05. 2025

[159] Platformlar çoğunlukla kendilerini, sipariş veren ile siparişi yerine getiren kişi arasında yalnızca bir aracı olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlama ise, platform bünyesinde faaliyet gösteren işgörenlerin bağımsız çalışanlar olduğu izlenimini oluşturma amacını taşımaktadır (Sözer, Hizmet Platformları, 999).

ve teknolojilerinden faydalanabileceğini, ancak bunu yasal sorumluluklardan kaçınmanın aracı hâline getiremeyeceğini açıkça ifade etmiştir.^[160]

Çalışmamızda ele alınan esnaf kuryelik modeli de yukarıda aktarılan yargı kararlarında olduğu gibi, görünüşte bağımsız bir çalışma izlenimi verse de gerçekte platformlar tarafından yoğun biçimde denetlenen ve yönlendirilen bir çalışma düzenine dayanmaktadır. Bağımlılık unsurunun çalışmamızda incelenen esnaf kuryeler açısından ortaya konulması, bu meslek grubunun işçi olup olmadığını tespit etmemizde önem arz etmektedir. İş Kanunu'nun işverenler için getirmiş olduğu yükümlülüklerden kaçınmak isteyen^[161] işverenler, öncelikli olarak bağımlılık unsurunu hedef almışlardır. İşverenler, çalıştırdıkları kişilerin hukuki statülerini işçi haricinde başka bir *çalışan grubuna* çevirebilmek ve bağımlılık unsurunu aşındırmak amacıyla her yolu denemektedirler. Bu amaçla platformlar, çalışmamızın konusunu oluşturan esnaf kuryeler ile iş sözleşmesi akdetmeyip kuryelere kendi vergi levhalarını açma yükümlülüğü getirerek, işi yaparken kullandıkları araç, gereç ve malzemeleri kuryelerin sağlamasını ve kendi sigortalarını da bizzat yaptırmalarını talep ederek, İş Kanunu kapsamında bağımlılık ilişkisinin mevcut olmadığını göstermeye çalışmaktadırlar.^[162]

Esnaf kuryeler mesleki faaliyetlerini kimi zaman kendilerine ait kimi zaman platforma ait motosikletler ile yerine getirmektedir. Bu çerçevede esnaf kuryelerin kendi motosikletiyle iş görme edimini yerine getireceğinin yer aldığı ilanlarda, motosikletin hangi özellikleri taşıması gerektiğinin bizzat platform tarafından belirlendiği görülmektedir. Ayrıca platformlar, kuryelerin telefonlarının belirli bir işletim sistemine sahip olmasını da istemektedir. Bununla birlikte, büyük bir platformda çalışan esnaf kuryeler çalışma saatlerinin, iş kıyafetlerinin ve izin durumlarının çalıştıkları platform tarafından belirlendiğini, hiçbir kararın kendilerince alınmadığını ifade

[160] ILO World Employment and Social Outlook 2021: The role of digital labour platforms in transforming the world of work International Labour Office, 2021. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40dgreports/%40dcomm/%40publ/documents/publication/wcms_771749.pdf, 223, E.T. 01.12.2025.

[161] Kavurmacı, Moto Kuryelerin, 47.

[162] Erol, Kendi Hesabına Çalışan, 1089.

etmişlerdir.^[163] Dolayısıyla, platformlar tarafından esnaf kuryelik bağımsız ya da serbest çalışma veya *kendi işlerinin patronu* olma imkânı sunan bir çalışma biçimi olarak tanıtılsa da, uygulamadaki gerçek durum bunun tam aksini göstermektedir.^[164]

Bağımlılık unsuru bakımından, kuryelerin platformlar ile arasındaki ilişkiyi sağlayan uygulamalar da önem arz etmektedir. Kuryeler, uygulama üzerinden telefonlarına düşen paketleri teslim etmek zorunda olduklarını, ancak yalnızca adres hatası ya da müşteriye ulaşamama gibi istisnai durumlarda siparişi iptal edebileceklerini, bunun dışında herhangi bir işi reddetme veya iptal etme yetkilerinin bulunmadığını ifade etmektedirler.^[165] Bu sınırlamalar, taraflar arasında akdedilen sözleşmede yer almakta ve kuryenin faaliyet alanını platformun belirlediği çerçeveye sınırlandırmaktadır. Sözleşme hükümleri, kuryenin edimini ne zaman, nasıl ve hangi koşullarda yerine getireceğini büyük ölçüde belirleyerek onun bağımsız hareket etme imkânını kısıtlamaktadır. Neticede kurye, sözleşmede biçimsel olarak bağımsız bir hizmet sunucusu olarak tanımlansa da, gerçekte platformun iş organizasyonu içinde onun kurallarına bağlı olarak çalışmak zorunda kalmaktadır.

Esnaf kuryeler ile çalışan birçok platform, yukarıda bahsettiğimiz üzere performans değerlendirme sistemi ile çalışmakta ve daha çok tercih edilen kuryeye daha çok iş gönderilmektedir.^[166] Bazı platformların kuryelerin puanları düştüğünde kuryelere ücret kesme cezası uyguladığı da görülmüştür.^[167] Dolayısıyla esnaf kuryeler açısından algoritmik sistemler vasıtasıyla kurulan bir denetim söz konusudur, bu durum da bağımlılık ilişkisinin mevcut olduğuna işaret etmektedir.

Bu anlattıklarımızın dışında, esnaf kurye ve platform arasındaki sözleşmede yer alan ve sürücünün yalnızca platform aracılığıyla müşteriyle iletişim

[163] Karadoğan, Türkiye’de Getir, 10.

[164] Erol, Kendi Hesabına Çalışan, 1090.

[165] Karadoğan, Türkiye’de Getir, 10-11.

[166] Dokuz8haber, Esnaf kuryelik ve performans sistemi: Motorları sefalet ve ölümlere sürüyorlar! <https://www.dokuz8haber.net/ozeldosya-esnaf-kuryelik-ve-performans-sistemi>, E.T. 20. 05. 2025.

[167] Karadoğan, Türkiye’de Getir, 9.

kurmasına izin veren ve uygulama dışında doğrudan iş ilişkisi kurmasını yasaklayan sözleşme hükmü, esnaf kuryenin hem ekonomik hem de organizasyonel bağımsızlığını ciddi biçimde kısıtlamaktadır. Bu düzenleme, sürücünün kendi müşteri portföyünü oluşturma ve hizmetlerini serbestçe sunma olanağını ortadan kaldırarak, onun platforma ekonomik olarak bağımlı hâle geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca söz konusu yasak, sürücünün yalnızca platformun menfaatlerini gözetmesini şart koşarak sadakat borcuna benzer bir yükümlülük doğurmakta ve tek taraflı bağımlılık ilişkisi yaratmaktadır. Öte yandan, platformun iş ilişkilerinin hangi yollarla kurulabileceğine dair bu denli ayrıntılı müdahalede bulunması, onun sürücü üzerindeki denetim yetkisini göstermekte ve dolayısıyla hizmet sözleşmesine özgü olan bağımlılık unsurunun varlığını ortaya koymaktadır.

Bazı platformlarda çalışan esnaf kuryelerin koruyucu ekipmanlarını kendilerinin temin etmesi ve çalıştıkları platforma fatura kesmesi gibi hususlar onların bağımsız çalışan olduğunu göstermemektedir.^[168] Zira platformlar, bilerek esnaf kuryelerle iş sözleşmesi akdetmeyip daha yüksek kazanç elde etme imkânı sunmak suretiyle onları vergi levhası açtırmaya teşvik ederek, ekipmanlarını kendilerinin sağlamasını ve sigortalarını kendilerinin yatırmasını isteyerek bağımlılık ilişkisinin olmadığını göstermeye çalışmaktadır.^[169]

b) Platform Çalışmasında Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Hakkında Avrupa Birliği Direktifi Çerçevesinde İnceleme

23 Ekim 2024 tarihinde kabul edilen “Platform Çalışmasında Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Direktifi” platform çalışanlarının çalışma koşullarını iyileştirmeyi ve platform aracılığıyla iş gören kişilerin kişisel verilerini korumayı amaçlamaktadır.^[170] Ayrıca Direktifte, dijital çalışma platformlarının bünyelerinde faaliyet gösteren kişileri çoğu zaman *serbest meslek sahibi* veya *bağımsız yüklenici* olarak sınıflandırdığı, bu durumun mahkeme kararlarına yansdığı ve birçok mahkeme kararında ise bu kişilerin gerçekte platformlar tarafından yönlendirilen ve denetlenen işçiler olarak yeniden

[168] Sözer, Hizmet Platformları, 1035; Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 351.

[169] Erol, Kendi Hesabına Çalışan, 1090.

[170] Directive (Eu) 2024/2831 Of The European Parliament And Of The Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202402831, 4. E.T. 10.06.2025.

sınıflandırdığı vurgulanmaktadır.^[171] Direktifte, platform ekonomisinin sürekli gelişen yapısı karşısında yönlendirme ve kontrolün somut olaylara göre farklı biçimlerde ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir. Bu kapsamda, dijital emek platformlarının yalnızca doğrudan talimatlarla değil, cezalandırıcı önlemler, olumsuz muamele veya çeşitli baskı yolları aracılığıyla da çalışanlar üzerinde fiili yönlendirme ve denetim uygulayabileceği belirtilmiştir. Ek olarak Direktifte, platform çalışanlarının, sözleşme ilişkilerinin gerçek niteliğini ve bu ilişkiden doğan haklarını yetkili makamlar önünde ileri sürebilmek için gerekli bilgiye erişimde güçlük yaşadıkları vurgulanmaktadır. Açıklanan nedenlerle, Direktif, üye devletlere, platform çalışanlarının gerçek istihdam statülerinin tespitinde etkili usuli güvenceler sağlayacak önlemler alma yükümlülüğü getirmektedir. Direktif kapsamında öngörülen korumanın etkin biçimde sağlanabilmesi için, platformda çalışan kişiler bakımından istihdam ilişkisinin varlığı yönünde yasal bir karinenin kabul edilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.^[172]

Direktifin 4. maddesi, bir kişinin işçi mi bağımsız çalışan mı olduğuna ilişkin değerlendirmenin, taraflar arasında imzalanan sözleşmedeki nitelendirmeye bağlı kalınmaksızın, çalışmanın fiili koşullarına göre yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Direktifte özellikle platform tarafından işin organizasyonu üzerindeki denetim, otomatik izleme ve karar alma sistemlerinin kullanımı gibi unsurlar, bağımlılık ilişkisine işaret eden somut göstergeler arasında sayılmıştır. Söz konusu Direktifin 5. maddesi, gerçek duruma uygun istihdam statüsünün belirlenmesini kolaylaştırmak amacıyla, yürütülebilir bir yasal karine öngörmektedir. Buna göre, platform ile çalışan arasındaki

[171] Directive, 2.

[172] Etkili yasal karine, platform çalışması yapan kişilerin karineden yararlanmasını etkili bir şekilde kolaylaştırmalıdır. Yasal karine kapsamındaki gereklilikler külfetli olmamalı ve platformda çalışan kişilerin dijital emek platformu karşısında güç dengesizliğinin olduğu bir durumda kanıt sunma konusundaki zorluklarını hafifletmelidir. Yasal karinenin amacı, platformda çalışan kişiler ile dijital iş platformu arasındaki güç dengesizliğini etkili bir şekilde ele almak ve düzeltmektir. Yasal karinenin uygulanması, platform işi yapan kişilerin otomatik olarak yeniden sınıflandırılmasına yol açmamalıdır. Dijital çalışma platformunun yasal karineyi yürütmeye çalıştığı durumlarda, söz konusu sözleşme ilişkisinin Üye Devletlerde yürürlükte olan kanunlar, toplu sözleşmeler veya uygulamalar tarafından tanımlandığı şekliyle bir istihdam ilişkisi olmadığını kanıtlamak, Adalet Divanı'nın içtihadını göz önünde bulundurarak, dijital çalışma platformunun görevi olmalıdır (Directive, s. 6).

ilişkide yönlendirme, denetim ve kontrol gibi işverene özgü yetkileri çağrıştıran unsurlar mevcutsa, bu ilişkinin iş ilişkisi olduğu varsayılır. Dolayısıyla, taraflar arasında bağımsız çalışma ilişkisine dayandığı ifade edilen bir sözleşme mevcut olsa dahi, platform ile çalışan arasındaki ilişki yönlendirme, denetim ve kontrol unsurlarını barındırıyorsa, bu ilişkinin iş ilişkisi olduğu varsayılmakta ve bu varsayımın aksini ispat yükü platforma yüklenmektedir. Nitekim, AB Platform Çalışmasında Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Hakkında Direktif Tasarısında^[173] bu karinenin hangi durumlarda uygulanacağı somut kriterlerle ortaya konulmuş ve istihdam ilişkisini gizleyen yapılara karşı etkili bir denetim mekanizması geliştirilmiştir. Tasarının 4. ve 5. maddelerine göre, platform ile çalışan arasında yönlendirme ve denetim ilişkisine işaret eden belirli unsurların varlığı hâlinde, söz konusu ilişkinin karine olarak bir iş ilişkisi kabul edileceği, bu karinenin aksini ispat yükünün ise dijital platforma ait olacağı öngörülmüştü. Bu bağlamda, platformun işin yürütümünü yalnızca organize etmesi değil, aynı zamanda onu kontrol etmesi aranmakta ve bu kontrolün varlığını tespit edebilmek için yedi somut ölçüt belirlenmektedir. Bunlar; çalışana ödenecek ücrete üst sınır getirilmesi, çalışanın dış görünüşü veya müşteriyle ilişkisine dair kurallar koyulması, işin elektronik araçlarla denetlenmesi, çalışma saatlerinin veya devamsızlık dönemlerinin sınırlandırılması, görevleri kabul veya reddetme hakkına müdahale edilmesi, işin üçüncü kişilere devrinin engellenmesi ve çalışanın müşteri çevresi oluşturma serbestisinin kısıtlanmasıdır. Bu kriterlerden en az üçü mevcut ise karine uygulanacaktır. Türkiye'deki esnaf kurye modeli bu kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde, platformların ücret tarifesini tek taraflı belirlediği, kıyafet zorunluluğu ve taşıma ekipmanlarına ilişkin standartlar getirdiği, sözleşmeden doğan edimin üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesini yasakladığı, siparişlerin kabul ya da reddine yönelik davranışların algoritmalar aracılığıyla takip edilerek buna göre puanlama ve yaptırım sistemleri oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca çalışanın devamsızlık, görevi reddetme veya çalışma saatlerini belirleme serbestisi gibi temel organizasyonel tercihleri üzerinde de platformun kontrolü bulunduğu dikkate alındığında, esnaf kurye modelinin kriterlerin büyük çoğunluğunu karşıladığı görülmektedir.

[173] European Commission: Proposal for a Directive of The European Parliament and of The Council on Improving Working Conditions in Platform Work, 2021/0414 <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=24992&langId=en>, E.T. 09.05.2025.

Sonuç olarak esnaf kurye modeli her ne kadar işverenler tarafından *bağımsız çalışma* olarak adlandırılrsa da ortada bağımsız bir çalışma bulunmamakta, olası bir yargılamada bu kişilerin işçi olarak^[174] değerlendirilmeleri muhtemel görünmektedir.^[175] Çünkü bu kişilerin, hangi araçları kullanacaklarına karar verme, müşteri kitlesi oluşturma, hizmet bedelini belirleme ve işin organizasyonuna dair diğer konularda karar alma yetkileri bulunmamaktadır.^[176] Aslında tam anlamıyla işçi olan esnaf kuryelerin bağımsız çalışma adı altında iş gücü piyasasında yer alması hak kayıpları yaşanmasına sebep olmaktadır.^[177] Dolayısıyla esnaf kuryelerin bağımsız çalışan gibi gösterilmesi durumunda söz konusu ilişkinin gerçek durumu yansıtan bir ilişki olmadığı söylenebilecektir.^[178] Hukuki statülerinin gerçek duruma uygun şekilde belirlenmesi halinde esnaf kuryeler *işçi* olarak nitelendirilebilecek, iş hukukundan kaynaklanan tüm haklarını kullanabileceklerdir.^[179]

IV. ESNAF KURYELİK FAALİYETİNİN TACİR VE ESNAF AYRIMI BAKIMINDAN İNCELENMESİ İLE HUKUKİ KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. “GERÇEK KİŞİ TACİR” SIFATI BAKIMINDAN İNCELEME

Gerçek kişilerin tacir sıfatını haiz olabilmesinin şartları, ticari işletme merkez alınarak TTK m. 12’de düzenlenmiştir. Gerçek kişilerin tacir olarak nitelendirilmesi için, bir ticari işletmesinin olması ve bu ticari işletmeyi kendi

[174] Günbattı, Konum Tabanlı, 214.

[175] Tolu Yılmaz, Dijital Platform Çalışanlarının, 514.

[176] Günbattı, Konum Tabanlı, 74.

[177] Günbattı, Konum Tabanlı, 227; Sözer, Hizmet Platformları, 981.

[178] Yıldız, Dijital Emek Platformları, 36; Günbattı, Konum Tabanlı, 118.

[179] Erol, Kendi Hesabına Çalışan, 1104. Nitekim Yargıtay’ın bir kararında bu durum “... Hizmet akdinin bulunup bulunmadığının tespitinde görünürdeki işlemler değil, fiili durum önemli olup fiili (gerçek) durum tespit edilerek karar verilmesi gerekir. Davalı bakımından yazılı bir sözleşme sunulmuş olsa bile taraflar arasında iş görme, ücret ve bağımlılık unsurlarını içeren bir hizmet akdinin varlığının tespiti hâlinde gerçek fiili ilişkinin hizmet akdi olduğunun kabulü gerekecektir...” şeklinde ifade edilmiştir (Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2024/11181, K. 2025/835, 20.1.2025, <https://kazanci.com.tr/>, E.T. 18.05.2025).

adına kısmen dahi olsa işletmesi gereklidir.^[180] Bahsettiğimiz iki koşulun varlığı tacir sıfatının kazanılması için yeterli görülmektedir. Başka bir deyişle, koşullar gerçekleştiğinde ilgili kişi, kendisi ve işletmesi ticaret siciline kayıtlı olmasa dahi, tacir sıfatını kazanacaktır.^[181]

1- Ticari İşletme

Ticari işletmede hedeflenen gelirin, esnaf işletmesi için öngörülen sınırları aşması gerekmektedir. Ayrıca, ticari işletmede yürütülen faaliyetler bağımsız ve devamlı şekilde yerine getirilmelidir. Bu kapsamda, ticari işletmenin üç temel unsuru bünyesinde barındırması gerektirmektedir. Bu unsurlar, esnaf işletmesini aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutma, devamlılık ve bağımsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır.^[182] Devamlılık unsuru, ticari işletmede yürütülen faaliyetin tek seferlik ve tesadüfen gerçekleştirilmemesine ilişkindir. Devamlılık kastı ve amacı dikkate alınarak faaliyetin devamlılık arz edip etmediği tespit edilecektir.^[183] Faaliyetlerin, başka bir işletmeye bağlı olmaksızın sürdürülmesi bağımsızlık unsurunu göstermektedir.^[184] Başkasının işletmesinde çalışan ya da başkasına yardımcı olan kişinin kendisi tacir değildir.^[185] Esnaf kuryeler ise çoğu zaman bedeni emeklerine dayanarak gelir elde etmekte ve bunu belirli bir süreklilik içinde gerçekleştirmektedir. Ancak faaliyetlerin bu unsurları taşıması, söz konusu faaliyeti ticari işletme olarak nitelendirmeye yetmemektedir. Özellikle bağımsızlık unsuru, esnaf

[180] Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 2. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 150; Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 22. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2023), 105. Reha Poroy ve Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, 20. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 160.

[181] Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 27. Baskı, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021) 128; Bahtiyar, *Ticari İşletme*, 106; Poroy-Yasaman, *Ticari İşletme*, 160.

[182] Arkan, *Ticari İşletme*, 27- 31; Bahtiyar, *Ticari İşletme*, 17; Poroy-Yasaman, *Ticari İşletme*, 57.

[183] Şener, *Ticari İşletme*, 4; Arkan, *Ticari İşletme*, 31; Bahtiyar, *Ticari İşletme*, 24; Poroy-Yasaman, *Ticari İşletme*, 58.

[184] Şener, *Ticari İşletme*, 5; Arkan, *Ticari İşletme*, 31; Poroy-Yasaman, *Ticari İşletme*, 59.

[185] Bahtiyar, *Ticari İşletme*, 25.

kuryelik faaliyetinde büyük ölçüde zayıflamış durumdadır. Kuryeler, teslimat süreleri, güzergâh, ücret tarifesi ve müşteriyle iletişim biçimi gibi pek çok konuda platformun belirlediği kurallara uymak zorunda kalmakta; puanlama sistemleri ve performansa dayalı yaptırımlarla yoğun bir denetime maruz bırakılmaktadır.

Esnaf işletmesini aşan düzeyde gelir elde etmenin hedeflenmesi ticari işletmenin son unsurudur. Burada önemli olan husus gelir sağlama amacının bulunmasıdır.^[186] Elde edilen gelirin kullanılma şeklinin bir önemi bulunmamaktadır.^[187] Dolayısıyla TTK m. 11 çerçevesinde elde edilen gelirin esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşması, ticari işletme vasfının kazanılabilmesi için çok önemlidir.^[188] Kanun koyucu esnaf işletmesi ile ticari işletme arasındaki bu sınırın Cumhurbaşkanlığı kararıyla belirleneceğini düzenlemiştir. Fakat esnaf-tacir ayrımı bakımından önem arz eden söz konusu Cumhurbaşkanlığı kararı henüz çıkarılmamıştır. Şu an da TTK'nin Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un 10. maddesi uyarınca, en son 2007 yılında çıkarılan *Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar* dikkate alınarak tacir ve esnaf ayrımı yapılmaktadır.^[189] Öte yandan bu düzenlemelerin TTK m. 15'te^[190] düzenlenen esnaf tanımıyla bağlantısının da ortaya konulması gereklidir. Nitekim kanun koyucu esnafı

[186] Şener, Ticari İşletme, 6. Bu amacın varlığı yeterlidir. İşletmenin fiilen sürekli gelir elde ediyor olması şartı aranmaz (Bahtiyar, Ticari İşletme, 18).

[187] Arkan, Ticari İşletme, 27.

[188] Arkan, Ticari İşletme, 28; Bahtiyar, Ticari İşletme, 19-20.

[189] RG, 21.07.2007, S. 26589. Öngörülen sınırlar bakımından henüz durumu belirsiz olan bir işletme hakkında bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda, bu işletmenin esnaf işletmesi mi yoksa ticari işletme mi sayılacağı hususunda öğretide ileri sürülen görüşler için bkz.; Nazlı Can Varış, "Ticaret Hukuku ve Vergi Hukuku Bakımından Esnaf Kavramı", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, no.1, (2022), 150.

[190] "4. Esnaf

MADDE 15- (1) İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnafdır. Ancak, tacirlere özgü 20 ve 53 üncü maddeler ile Türk Medenî Kanununun 950 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü bunlara da uygulanır."

tanımlarken ticari işletmenin tanımının yapıldığı 11. madde ile bağlantı kurmuştur. TTK'nin 15. maddesine göre ilgili kararnamede belirlenecek sınırları aşacak şekilde faaliyette bulunan bir işletme, ancak diğer şartları da taşıması halinde ticari işletme olacaktır.^[191]

2007 tarihli olan ve hâlen yürürlükte bulunan Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar'ın 1. maddesi uyarınca,^[192] bir kişinin esnaf sayılabilmesi için öncelikle, Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu tarafından tespit edilerek Resmî Gazete'de yayımlanan meslek kollarından birine dâhil olması gerekmektedir.^[193] Ayrıca, bedeni çalışması ve sermayesiyle birlikte ekonomik faaliyetini sürdüren, tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak ölçüde kazanç elde eden ve

[191] Şener, Ticari İşletme, 5.

[192] “Esnaf ve sanatkar ile tacir ve sanayicinin ayrımı

MADDE 1 – (1) 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ve 63 üncü maddesi ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 12 nci ve 17 nci maddelerinin uygulaması bakımından; a) Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunun tespit edeceği ve Resmî Gazete’de yayımlanacak esnaf ve sanatkar meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunanlardan 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamını aşmayanların esnaf ve sanatkar sayımları ile esnaf ve sanatkar siciline ve dolayısıyla esnaf ve sanatkarlar odalarına kaydedilmeleri, Ancak, esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı iken, daha sonraki yıllarda yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı, esnaf ve sanatkar sayılma hadlerini aşanların kendileri istemedikçe ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalara kayıt için zorlanmaması, yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı esnaf ve sanatkar sayılma hadlerinin altı katını aşanların ise kayıtlarının, esnaf ve sanatkar sicili marifetiyle ticaret siciline aktarılması, b) 213 sayılı Vergi Usul Kanununa istinaden birinci sınıf tacir sayılan ve bilanço esasına göre defter tutanlar ile işletme hesabına göre defter tutan ve bu Kararın (a) bendinde belirtilenlerin dışında kalanların tacir ve sanayici sayımları ile ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin bünyesindeki odalara kaydedilmeleri kararlaştırılmıştır.”

[193] Esnaf ve sanatkar meslek kollarına ilişkin liste için bkz.; RG, 13.02.2019, 30685. Ayrıca esnaf işletmesi ile ticari işletme arasındaki farkın meslek kolu ayrımına dayanmadığı görüşü için bkz.; Bahtiyar, Ticari İşletme, 21-22.

basit usulde vergilendirilenler ile işletme hesabına göre deftere tabi olanlar –veya vergiden muaf olanlardan^[194]– 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 177. maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerindeki nakdi limitlerin yarısını, (2) numaralı bentteki limitin ise tamamını aşmayanlar esnaf ve sanatkâr sayılacaktır^[195]. Çalışmamız kapsamında incelediğimiz esnaf kuryelik faaliyetinde, birçok durumda esnaf kuryenin elde ettiği kazanç, Gelir Vergisi Kanunu ve ilgili Kararname ile öngörülen sınırları aşmamaktadır.

Yukarıda yer verdiğimiz unsurların birlikte gerçekleşmesi hâlinde, işletme kendiliğinden ticari işletme statüsünü kazanacak, bu unsurlardan herhangi birinin sonradan ortadan kalkması hâlinde ise bu statü yine kendiliğinden sona erecektir. Bu bağlamda önemle vurgulanmalıdır ki, bir işletmenin ticari işletme vasfını kazanması veya kaybetmesi için ticaret siciline tescil, ticaret odasına kayıt, vergi dairesine bildirim ya da sicilden terkin gibi şekli işlemlerin gerçekleştirilmesi zorunlu değildir.^[196] Dolayısıyla, yukarıda belirtilen tüm unsurların tamamının gerçekleştiği bir işletme, ticari işletme vasfını kazanacak ve bu işletmeyi işleten gerçek kişi, TTK m. 11/1 ve m. 12/1 uyarınca tacir sayılacaktır.^[197]

Sonuç olarak, esnaf kuryelerin yürüttüğü faaliyetler, özellikle bağımsızlık unsuru bakımından Türk Ticaret Kanunu’nda öngörülen ticari işletme tanımıyla örtüşmemektedir. Dolayısıyla, esnaf kuryelerin gerçekleştirdiği faaliyetler dikkate alındığında, bu kişilerin TTK m. 12 uyarınca *bir ticari*

[194] Dolayısıyla esnaf sayılabilmek için basit usulde vergiye tabi olmak veya GVK. m. 9 kapsamında vergiden muaf olmak gereklidir. İşletme hesabına göre defter tutanlar bakımından ise ayrıca VUK’deki limitlerin aşılmamış olması şartı aranacaktır (Bahtiyar, Ticari İşletme, 21).

[195] Bu oranlar her yıl enflasyon oranına bağlı olarak yeniden belirlenmektedir. 2025 yılı için geçerli olmak üzere esnaf ve sanatkâr sayılma hadleri ise 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177’nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan Nakdi limitlerin yarısı (Fıkra 1 - Mal Alım Tutarı: 1.000.000,00 TL, Mal Satış Tutarı: 1.400.000,00 TL), (Fıkra 3 - Satış Tutarı: 1.000.000,00 TL) (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamıdır (Gayri Safi İş Hasılatı : 990.000 TL), <https://usak.ticaret.gov.tr/haberler/esnaf-tacir-ayrimi-2025-yili-esnaf-ve-sanatkar-sayilma-hadleri>, E.T. 18. 05. 2025.

[196] Bahtiyar, Ticari İşletme, 106.

[197] Şener, Ticari İşletme, 7.

işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten gerçek kişi tacir tanımı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir.

2- Esnaf İşletmesi

Çalışmamız açısından esnaf işletmesi kavramının da açığa kavuşturulması gerekmektedir. TTK. m. 15 hükmüne göre esnaf işletmesinden söz edilebilmesi için, ekonomik faaliyetin sermayeden çok bedeni çalışmaya dayanması, elde edilen gelirin TTK m. 11/2 uyarınca çıkarılacak Kararnamede belirlenen sınırı aşmaması^[198] ve sanat ya da ticaretle uğraşılması şeklindeki üç koşulun birlikte bulunması gerekmektedir.^[199] Ayrıca esnaf işletmesinde gerçekleştirilen faaliyetler de bağımsız ve devamlı olarak yürütülmektedir.^[200] Öte yandan, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu’nun 60. maddesi uyarınca, esnaflar faaliyete başladıkları tarihten itibaren 30 gün içerisinde sicil tescil işlemlerini tamamlamak ve bu durumu ilgili sicil gazetesinde ilan ettirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğe uymayanlar, yetkili kurum ve kuruluşlara bildirilir, ilgili merciler sicil kaydı tamamlanıncaya kadar esnafın faaliyetini durdurma yetkisine sahiptir. Esnaf ve Sanatkarlar Sicili Yönetmeliği’nin 23. maddesi uyarınca esnafların mesleki faaliyetlerini sürdürebilmeleri için sicile kayıtlı olmaları zorunludur.^[201] Kanaatimizce, bir işletmenin faaliyete başlarken ulaşmayı hedeflediği gelir düzeyinin belirlenmesinde, özellikle işletme sahibinin hangi

[198] Ticari işletmenin kanunda öngörülen diğer üç özelliğiyle karşılaştırıldığında, esnaf faaliyeti sınırını aşma unsuru daha somut ve ölçülebilir bir kriter olarak öne çıkmaktadır. Zira ticari işletmenin tanımında yer alan bağımsızlık, devamlılık ve gelir sağlama gibi unsurlar, esnaf işletmeleri için de geçerlidir. Esnaf işletmeleri de gelir elde etme amacıyla, bağımsız ve süreklilik arz eden bir şekilde faaliyet göstermektedir. Bu nedenle, ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki ayırmada belirleyici unsur, gerçekleştirilen faaliyetin belli bir ekonomik büyüklüğü veya sınırı aşıp aşmadığıdır.

[199] Ertan Demirkapı, “Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17, no. 2, (2013), 409-410.

[200] Demirkapı, Ticari İşletmenin, 397.

[201] Hakan Özcan, “Türkiye’de Esnaf Sicil Açılış-Kapanış İlişkisi ve Esnaf İşsizlik Sigortası İhtiyacı Üzerine Bir Çalışma”, *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 6, no. 3, (2023), 124.

sicile kaydolmak istediği yönündeki tercihinin, hukuki statünün değerlendirilmesinde yardımcı bir gösterge olarak dikkate alınabilmesi mümkündür.

Bununla birlikte, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca, belirli şartları sağlayan gerçek kişiler, *vergiden muaf esnaf* statüsünde kabul edilmekte^[202] ve bu kapsamda gelir vergisi mükellefiyeti dışında tutulmaktadır.^[203] Bu noktada belirtilmelidir ki, Gelir Vergisi Kanunu'nda geçen *esnaf* kavramı, Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen *esnaf* kavramından farklı olup, yalnızca vergi hukukuna özgü bir terimdir.^[204] Söz konusu 9. madde de motorlu taşıt kullanılmaması istisnai bir koşul olarak belirlenmiştir. Oysa esnaf kuryelik faaliyeti doğası gereği motorlu taşıt kullanımına dayanmakta olup, bu faaliyetler vergiden muaf esnaf statüsüne girmemektedir. Bu nedenle, motorlu taşıt ile teslimat gerçekleştiren bireylerin gelir vergisi mükellefiyeti tesis ettirmesi ve bir vergi levhası alması zorunlu hale gelmektedir. Dolayısıyla esnaf kuryelerin kendi adlarına vergi kaydı yaptırmaları, onları ticari işletme veya esnaf işletmesi işleten kişi yapmamakta, tacir veya esnaf statüsünün kapsamına sokmamaktadır.

Sonuç olarak, esnaf kuryeler her ne kadar kendilerini esnaf olarak adlandırsalar da kendi çalışma koşullarını belirleyememeleri ve faaliyetlerini platformun denetim ve talimatları altında yürütmeleri, esnaf işletmesinin temelini oluşturan bağımsızlık unsurunun bu kişiler açısından gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır.

B. "TÜZEL KİŞİ TACİR" SIFATI BAKIMINDAN İNCELEME

Bütün ticaret şirketleri TTK m. 16/1'e göre tüzel kişi tacirdir. Ticaret şirketleri ise TTK m. 124/1 de sayılan kollektif, komandit, anonim, limited

[202] Nihal Saban, Vergi Hukuku, 11. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2021), 201.

[203] "Vergiden muaf esnaf:

Madde 9 – (Değişik: 24/12/1980-2361/4 m.) (Değişik birinci cümle: 22/7/1998-4369/26 m.) Ticaret ve sanat erbabından aşağıda yazılı şekil ve suretle çalışanlar gelir vergisinden muaftır. 1. Motorlu nakil vasıtaları kullanmamak şartı ile gezici olarak veya bir işyeri açmaksızın perakende ticaret ile iştigal edenler (Giyim eşyalarıyla zati ve süs eşyaları, değeri yüksek olan ev eşyaları ile pazar takibi suretiyle gıda, bakkaliye ve temizlik maddelerini ve sabit iş yerlerinin önünde sergi açmak suretiyle o iş yerlerinde satışı yapılan aynı neviden malları satanlar hariç)."

[204] Varış, Ticaret Hukuku, 151.

ve kooperatif şirketleridir. Ticaret şirketleri ticaret siciline tescil tarihlerinden itibaren tüzel kişilik kazanmaktadır. Bu tescil kurucu niteliktedir.^[205]

Yukarıda da örneklerine yer verdiğimiz ilanlarda,^[206] esnaf kurye olarak çalışmak isteyen kişilerin *şahıs şirketi* kurmuş olmaları ve kendi adlarına düzenlenmiş bir vergi levhasına sahip olmaları aranmaktadır. Bu bağlamda öncelikle belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunu sistematigi açısından *şirket*, birden fazla kişinin sözleşmeye dayalı olarak ortak güçler veya araçlarla ortak bir amaç için birleşmesidir.^[207] Şirketler bakımından yapılan ayrımlardan biri şahıs şirketi ve sermaye şirketi ayrımıdır^[208]. Şahıs şirketlerinde ortakların yetenek ve itibar gibi kişisel özellikleri baskın iken, sermaye şirketlerinde sermaye unsuru baskındır.^[209] Kollektif ve adi komandit şirket şahıs şirketi olarak kabul edilirken anonim ve limited şirket sermaye şirketi olarak kabul edilmektedir.^[210] *Şahıs şirketi* olarak nitelendirilen kollektif^[211] ve adi komandit şirketlerde en az iki ortak bulunması zorunludur.^[212] Dolayısıyla tek ortaklı şahıs şirketi kurulması mümkün değildir. Buna karşılık *sermaye şirketi* olan anonim^[213] ve limited şirketler tek ortaklı olarak kurulabilmektedir.^[214] İşe alım ilanlarında esnaf kuryelerin *şahıs şirketi kurmuş* olmalarının beklenmesi hatalı bir kullanımdır. Zira şahıs şirketi olan kollektif ve

[205] Oruç Hami Şener, Ortaklıklar Hukuku, 4. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 162; Mehmet Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku, 17. Baskı, (İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2024), 44.

[206] Bkz.; I, A, bb no.lu başlık.

[207] Abuzer Kendigelen ve İsmail Kırca, Şirketler Hukuku Cilt I, (Oniki Levha Yayınları, 2021), 9.

[208] Detaylı bilgi için bkz.; Kırca-Kendigelen, Şirketler Hukuku, 25.

[209] Kırca-Kendigelen, Şirketler Hukuku, 25-26; Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku, 4-5.

[210] Kırca-Kendigelen, Şirketler Hukuku, 27; Şener, Ortaklıklar Hukuku, 108; Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku, 4-5.

[211] Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku, 72

[212] Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku, 89.

[213] Şener, Ortaklıklar Hukuku, 299.

[214] Şener, Ortaklıklar Hukuku, 675-676.

adi komandit şirketin varlığı için en az iki ortak bir araya gelmelidir. Oysa esnaf kuryeler, faaliyetlerini tek başlarına yürütmekte, herhangi bir ortaklık yapısı oluşturmada yalnızca kendi adlarına vergi mükellefiyeti tesis ettirmektedir. Bu nedenle, uygulamada *şahıs şirketi kurmak* olarak adlandırılan işlem, hukuki açıdan bir şirket kuruluşu değil, gerçek kişinin kendi adına ve hesabına bireysel ticari faaliyette bulunmak üzere gelir vergisi mükellefi olmasıdır. Başka bir ifadeyle, esnaf kuryeler herhangi bir şirketin ortağı sıfatını almamaktadır. Dolayısıyla, uygulamada sıkça kullanılan *şahıs şirketi kurma* ifadesi, şahıs şirketlerinin en az iki ortakla kurulması gerektiği dikkate alındığında, esnaf kuryelerin hukuki statüsünü doğru yansıtmamaktadır. Çünkü bu durumda bir şahıs şirketi bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, ilanlarda geçen *şahıs şirketi kurma* ifadesi bir şahıs şirketi kuruluşunu değil, gerçek kişinin kendi adına ve hesabına yürüttüğü bireysel ekonomik faaliyeti ifade etmektedir. Bu anlamda, esnaf kuryelerin ilanlara istinaden vergi levhası açtırmak suretiyle gerçekleştirdikleri işlem, hukuken bir şirket kuruluşu olmayıp bir gerçek kişinin bireysel olarak gelir vergisi mükellefi olmasıdır.^[215]

SONUÇ

Çalışmamızda dijital platform tabanlı çalışma ilişkisinin Türkiye'deki görünüm biçimlerinden biri olan esnaf kuryelerin hukuki statüsü incelenmiştir. Esnaf kuryelerin çalışma biçimi, ticari işletme statüsü oluşturmak için gerekli olan unsurların —özellikle *bağımsızlık* ve *gelir hedefi* boyutlarında— gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, esnaf kuryeler faaliyetlerini kendi adlarına ve hesaplarına yürütür görünmekle birlikte, gerçekte kendi faaliyetlerine yön verebilecek asgari bir iktisadi inisiyatif bile sahip değildir. Bu nedenlerle esnaf kuryeler, gerçek kişi tacir statüsünde değildir. Öte yandan, bir kişiyi esnaf olarak nitelendirilebilmek için o kişinin faaliyeti kendi adına ve hesabına, dış yönlendirmeye tâbi olmaksızın ve bağımsız şekilde yürütmesi gereklidir. Ancak platform kuryeleri, teslimat rotaları, ücretlendirme sistemi

[215] Bazı meslek sahiplerinin işlerini yapabilmeleri için ilgili mevzuat gereği kurulan sicile ve meslek odasına kayıt yaptırımları gerekmektedir. Söz konusu kayıtlar bazen kişinin serbest çalışan olmasına karine teşkil edebilir. Kaldı ki aynı kişiler aynı zamanda bağımlı statüde de çalışıyor olabilirler. Dolayısıyla kişi bağımlı konumda çalışmakta ise bazen vergi kaydı dahi serbest meslek mensubu olduğunu ortaya koymayacaktır. (Sözer, Hizmet Platformları, 1027).

ve iş kabulü gibi temel unsurlarda platformun yönlendirme, denetim ve kontrolü altındadır. Sonuç olarak esnaf kuryeler, her ne kadar uygulamada kendilerini *esnaf* olarak tanımlasalar da bu nitelendirme yalnızca Vergi Usul Kanunu m. 9 kapsamında, vergi kaydı ve kamu borçları açısından anlam ifade etmektedir. Ayrıca uygulamada esnaf kuryelik yapabilmek için aranan *şahıs şirketi kurma zorunluluğu*, gerçekte bir şirket kuruluşunu değil, yalnızca vergi mevzuatı çerçevesinde mükellefiyet tesisine yönelik şekli bir kayıt işlemini ifade etmektedir. Bu anlamda *şahıs şirketi* ifadesi hem hatalı bir ifadedir hem de esnaf kuryelik modelinin hukuki statüsünü bulanıklaştırmaya yönelik bir araç hâline gelmiştir.

Çalışmamızda ayrıca, esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasında kurulan sözleşme ilişkisi, eser, vekâlet ve hizmet sözleşmesi kapsamında ele alınmıştır. Bu değerlendirme yapılırken, esnaf kuryelerin yerine getirdikleri edimin niteliği, sürekliliği, ücretin belirlenme şekli, işin organizasyonu ve denetim mekanizmaları dikkate alınmıştır. İşverenlerin sıklıkla tercih ettiği esnaf kuryelikte, *kendi işinin patronu olma* vurgusunun yapıldığı ve bu kişilerin *bağımsız çalışan* statüsünde iş gücü piyasasında yer aldığı görülmektedir. Bu kişiler *bağımsız çalışan* olarak adlandırılırsalar da çalışma saatlerini kendileri belirleyememekte, motor, koruyucu ekipman gibi araç ve gereçlerini genellikle kendileri temin etmekte ve telefonlarına yüklenen bir uygulama aracılığıyla sürekli olarak takip edilmektedirler. Ayrıca performans değerlendirme sistemi nedeniyle kendilerini sınırlı süre baskısı altında hissetmektedirler. Çalışmamız kapsamında ortaya koyduğumuz veriler ışığında, esnaf kuryeler ile platformlar arasındaki sözleşmenin eser sözleşmesi olarak değerlendirilmesi olanaklı değildir. Nitekim, ortaya konulacak işin sonucunda somut bir eserin meydana getirilmesi, eser sözleşmesinde yüklenici bakımından asli edim yükümlülüğüdür. Oysa esnaf kuryelerin yerine getirdiği teslimat faaliyeti, siparişin zamanında ulaştırılması gibi süreklilik arz eden bir edime dayanmakta olup fiziksel bir ürün yahut kalıcı bir eser meydana getirilmesine yönelik değildir. Ayrıca meydana getirilen eserin, yüklenicinin bağımsız bir şekilde iş görmesinin sonucu olması gereklidir. Halbuki platformlar, teslimat sürecinin tüm adımlarında uygulamalar ve algoritmalar aracılığıyla kuryeler üzerinde sürekli kontrol sağlamaktadır.

Benzer şekilde, kurulan ilişkinin vekâlet sözleşmesi olarak adlandırılması da ihtimal dahilinde değildir. Zira vekâlet sözleşmesinde vekil, işi sadakat ve özenle yürütmekle yükümlü olsa da genellikle bağımsız hareket edebilme

serbestisine sahiptir. Vekâlet ilişkisi, vekilin iş organizasyonu içinde değil, daha çok kendi takdirine göre ifa ettiği bir ilişki türüdür. Ancak esnaf kuryeler, platformun talimatları doğrultusunda hareket etmekte, hangi işleri, ne zaman ve nasıl yerine getirecekleri konusunda gerçek anlamda serbestliğe sahip olmamaktadır. Çalışma saatleri fiilen platformun belirlediği yoğunluklara göre şekillenmekte, görevi reddetmeleri puanlamaları düşürmekte ve yaptırımlarla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Bu denetim ilişkisi, vekâlet sözleşmesine özgü olan bağımsızlık unsuruyla bağdaşmamaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler sonucunda, esnaf kuryeler ile dijital platformlar arasındaki sözleşme ilişkisinde eser ve vekâlet sözleşmelerine özgü asli edimlerin mevcut olmadığı, buna karşılık iş sözleşmesine özgü olan süreklilik, talimatla bağlılık ve organizasyonel bağımlılık gibi unsurların açıkça mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Esnaf kurye modelinde kuryeler, platformların belirlediği şartlar altında çalışmakta, paket başı ücretlerini belirleme konusunda serbestileri bulunmamakta, uygulamaya erişimleri tek tarafı olarak kısıtlanabilmekte ve performans dayalı denetim mekanizmasına tabi tutulmaktadır. Esnaf kurye ve platform arasındaki sözleşmede yer alan, sürücünün yalnızca platform aracılığıyla müşteriyle iletişim kurmasına izin veren ve uygulama dışında doğrudan iş ilişkisi kurmasını yasaklayan sözleşme hükmü, sürücünün kendi müşteri portföyünü oluşturma ve hizmetlerini serbestçe sunma olanağını ortadan kaldırarak onun platforma ekonomik olarak bağımlı hâle geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim platformun çalışma koşulları üzerindeki belirleyici kontrolü, kuryelerin işin yürütülmesine dair takdir yetkisine sahip olmaması, kuryelerin çalışma zamanları ve yöntemlerinin platform tarafından belirlenmesi gibi hususlar bağımlılık ilişkisinin varlığını ortaya koymaktadır. Dijitalleşme ile birlikte klasik anlamdaki bağımlılık unsuru teknoloji ve algoritmalar eliyle gerçekleşen yeni bir bağımlılık biçimine dönüşmüştür.

Çalışmamızda ortaya koyduğumuz veriler ışığında, esnaf kuryelik modeli, kurumsal firmalar tarafından iş ve sosyal güvenlik mevzuatı kapsamında işçi-işveren ilişkisinin getirdiği sigorta, izin, kıdem tazminatı gibi çeşitli hak ve yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla tercih edilmektedir. Dolayısıyla, esnaf kuryelerin bağımsız çalışan gibi gösterilmesinin gerçek hukuki niteliği yansıtmadığı ve bu kişilerin gerçek hukuki statüsünün işçi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim, karşılaştırmalı hukukta da benzer şartlar altında çalışan kuryeler tarafından açılan davalarda mahkemeler, çeşitli gerekçelerle bu

kişilerin işçi statüsünde olduğuna hükmetmiştir. Mahkemeler bu sonuca ulaşırken öncelikle, kuryelerin bağımsız bir iş organizasyonuna sahip olmadığını; aksine, platformun kendi organizasyonu içinde ve platformun algoritmaları aracılığıyla verdiği talimatlar doğrultusunda çalıştığını tespit etmiştir. Kuryelerin ücretlerini belirleme ve çalışma koşullarını tayin etme hakkına sahip olmamaları da bağımlılık ilişkisini ortaya koyan unsurlardan biri olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKLAR

- AKKURT, Sinan Sami, Kemal Erdoğan ve Hüseyin Tokat. *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- ALPAGUT, Gülsevil. “Dijitalleşen Çalışma Yaşamında İş Sözleşmesinin Unsurları”, *Ekonomik ve Teknolojik Gelişmelerin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna Etkileri*, Prof. Dr. Münir Ekonomi 85. Doğum Günü Armağanı, 2021, 87-124.
- ANTALYA, Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. V-1, 1. 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2019.
- ARAL, Fahrettin ve Hasan Ayrancı. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. 17. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- ARKAN, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*. 27. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021.
- AYDOS, Oğuz Sadık. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2024.
- AYKAÇ, Hande Bahar, “Platform Ekonomisi Çalışması: İş Hukukunda Yaratdığı Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, no. 44, (2020), 69-95.
- BAHTİYAR, Mehmet. *Ortaklıklar Hukuku*. 17. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2024. (Ortaklıklar Hukuku)
- BAHTİYAR, Mehmet. *Ticari İşletme Hukuku*. 22. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2023. (Ticari İşletme)
- BAYCIK, Gaye, Orhan Ersun Civan, Hazal Tolu Yılmaz ve Berrin Bosna, “Platform Çalışanlarını Yasal Güvenceye Kavuşturmak: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no. 1, (2021), 713-801.
- BEYTAR, Erbil, “Platform Çalışması: Çalışan Statüsünün Belirlenmesi Sorunu”, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, no. 1, (Mart 2023), 239-266.
- BLACK, Celeste M, “The Future of Work: The Gig Economy and Pressures on the Tax System”, *Canadian Tax Journal* 68, no. 1, (2020), 69-98.

- BOYACI, Nil Belgin, Dijital Emek Platformları ve Sendikaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2020.
- CANIKLIOĞLU, Nurşen: “Türk Borçlar Kanunu’nun Hizmet Sözleşmesinin Kurulmasına Tarafların Hak ve Borçlarına İlişkin Hükümlerinin Genel Bir Değerlendirmesi”, Çalışma Hayatı Açısından Yeni Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu Semineri, İstanbul, 20-21 Eylül 2011.
- ÇELİK, Esra, “Covid-19 Pandemisinin Yükünü Taşıyanlar: Kargo Şirketi Çalışanları Üzerine Nitel Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2023.
- ÇELİK, Nuri, Nurşen Caniklioğlu, Talat Canbolat ve Ercüment Özkaraca. *İş Hukuku Dersleri*. 35. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2022.
- DEMİRKAPI, Ertan, “Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17, no. 2, (2013), 371-442.
- DONOVAN, Sarah A., David BRADLEY ve Jon O. SHİMABUKURO: “What Does the Gig Economy Mean for Workers?”, *Congressional Research Service: Report*, 2016, 1-16.
- EKMEKÇİ, Ömer ve Esra Yiğit. *Bireysel İş Hukuku Dersleri*, 2. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2020.
- EREN, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 25. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2020. (Borçlar Genel)
- EREN, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 10. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- EROL, Abdullah, “Kendi Hesabına Çalışan (Esnaf) Kuryelerin Hukuki Statüleri ve Sendikalaşma Hakları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 31, no. 3, (2023), 1081-1108.
- EZER, Burcu, “Teslimat Platformu Kuryelerini İşçi Olarak Kabul Eden İspanyol Kraliyet Kararnamesi “El Real Decreto Ley 9/2021” Üzerine Bir İnceleme”, *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80, no. 3, (2022), 785-817.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 6. Baskı, İstanbul: Yetkin Yayınları, 2022.

- GÜNBATTI, Naime N. Konum Tabanlı Dijital Platform Çalışanlarının Temel Hakları, Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- GÜNEŞ, Başak ve Faruk Barış Mutlay, “Yeni Borçlar Kanunu’nun Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerinin İş Kanunu ve 818 Sayılı Kanunla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi”, *Çalışma ve Toplum Dergisi* 3, no. 30, (2011), 231- 288.
- ILO: “Motosikletli Kuryeler Odağında Teslimat Sektörü Çalışanlarında Psikososyal Risk Analizi, Ankara 2022.
- KANYILMAZ POLAT, Ebru ve Gonca Cezer Aydın, “Covid-19 Pandemisinde Evde Kalamayanların Çalışma Koşulları: Motokuryeler Üzerine Nitel Bir Analiz”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 24, no. 2, (2023), 26-60.
- KARADOĞAN, Emirali, “Türkiye’de Getir Örneği”, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/tuerkei/20003.pdf>, 20.05.2025.
- KAVURMACI, Aslı, “Moto Kuryelerin Çalışma Koşullarını İyileştirecek Faktörlerin Belirlenmesi: Nitel Bir Araştırma”, *Sosyal Güvenlik Dergisi* 13, no. 1, (2023), 33-54.
- KAYA, Gazanfer, Yılmaz Akgündüz ve Burçak Ahi “İzmir’deki Franchising Restoranlarda Motokuryeler: İş İlişkileri, Sorunları ve Beklentileri”, *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 5, no. 10, (2022), 342-366.
- KENDİGELEN, Abuzer ve İsmail Kırca. *Şirketler Hukuku*. C. I, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2021.
- KIDAK, Erkan. “Kargo Taşımacılığında Kendi Hesabına Çalışma Aldatmacası Esnaf Kurye Modeli”, İstanbul 2021.
- KIDAK, Erkan, “Ücretli İstihdamdan Kaçış: Esnaf Kurye Modeli”, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi, (2021). (Ücretli İstihdamdan Kaçış)
- KILIÇOĞLU, Ahmet. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 6. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2024.
- Kurye Hakları Derneği: “2023 Motokurye Ölümleri Raporu”, <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2024-01/-2023-moto-kurye-olumleri-raporu.pdf>, 20.05.2025.

- KÜÇÜK, Doğukan. *Türk İş Hukuku Bakımından Platform Çalışanları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- MOLLAMAHMUTOĞLU, Hamdi, Muhittin Astarlı ve Ulaş Baysal. *İş Hukuku*. 7. Baskı, Ankara: Lykeion Yayınları, 2022.
- NOMER, Haluk. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 20. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2024.
- ÖZ, İlkan, “Platform Ekonomisinde Kolektif Eylemi Yeniden Düşünmek”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* 21, no. 82, (2023), 87-116.
- ÖZCAN, Hakan, “Türkiye’de Esnaf Sicil Açılış-Kapanış İlişkisi ve Esnaf İşsizlik Sigortası İhtiyacı Üzerine Bir Çalışma”, *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 6, no. 3, (2023), 122-132.
- POROY, Reha ve Hamdi Yasaman. *Ticari İşletme Hukuku*. 20. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2024.
- PRASSL, Jeremias ve Martin Risak: “Uber, Taskrabbıt, & Co: Platforms as Employers? Rethinking the Legal Analysis of Crowdswork”, *Comparative Labor Law & Policy Journal* 37, no. 3, 2016, 619-652.
- SABAN, Nihal. *Vergi Hukuku*. 11. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2021.
- SÖZER, Ali Nazım, “Hizmet (Emek) Platformlarının ve Çalışanlarının Hukuki Konumu (İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme)”, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi* 18, no. 71, (2021), 967-1062.
- SÜMER, Haluk Hadi. *İş Hukuku*. 23. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- SÜMER, Haluk Hadi. *Sosyal Güvenlik Hukuku*. 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2023. (Sosyal Güvenlik)
- SÜZEK, Sarper ve Süleyman Başterzi. *İş Hukuku*. 24. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2024.
- ŞENER, Oruç Hami. *Ortaklıklar Hukuku*. 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2019. (Ortaklıklar Hukuku)
- ŞENER, Oruç Hami. *Ticari İşletme Hukuku*. 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2020. (Ticari İşletme)
- TANDOĞAN, Haluk. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. C. II, 5. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.

- TOLU YILMAZ, Hazal. *Dijital Platform Çalışanlarının Hukuki Statüsü*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2023.
- TUNCAY, Can, Ömer Ekmekçi ve Ender Gülver. *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*. 22. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2023.
- UŞAN, M. Fatih. *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2024.
- VARIŞ, Nazlı Can, “Ticaret Hukuku ve Vergi Hukuku Bakımından Esnaf Kavramı”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, no. 1, (2022), 141-158.
- YANGIN, Dilek Dulay, “Endüstri 4.0, Dijitalleşme ve İş Hukukunun Geleceği-Dijital Platformların Ortaya Çıkardığı Hukuki İlişkiler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *İstanbul Hukuk Mecmuası* 87, no. 3, (2020), 1209-1237.
- YAVUZ, Cevdet. *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*. 18. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2022.
- YAYVAK NAMLI, İrem, “Dijital Çağda Yeni Bir Çalışma İlişkisi Modeli: Crowdfunding”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, no. 42, (2019), 128-143.
- YERTÜM, Umut ve Bayram Balcı, “Motor-Kurye Çalışanlarının Çalışma Koşullarına Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Örneği”, *Akademik İncelemeler Dergisi* 18, no. 2, (Ekim 2023), 329-350.
- YILDIZ, Gaye Burcu, “Dijital Emek Platformları Üzerinden Çalışanların Hukuki Statülerinin Belirlenmesi”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, no. 46, (2021), 28-41.